

Mladika

8-93

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

67

117 986 1993

9504577,8

COBISS

november 1993 L. 3000

novembre 1993

MLADIKA 8

IZHAJA DESETKRAT V LETU
LETO XXXVII. 1993

KAZALO

Lev Detela:	
Glas v notranjosti	193
Dolores Terseglav:	
Žena brez imena	194
Mogoče vas bo zanimalo	
vedeti, da...	195
Francka Dular: Krizanteme	198
Farah Tahirbegović:	
Dan pred tem	199
Pod črto	200
Pavle Zidar:	
Hercegovina in Rose	202
Zaznamki	203
Zora Tavčar:	
Vestnik - Vocero	205
Umrli teolog Janez Vodopivec	205
Antena	206
Vida Valenčič: Umiranje	
irščine na obroke?	213
Martin Jevnikar: Zamejska in	
zdomska literatura (Zorko	
Simčič; Marij Čuk; Boris	
Pangerc; Marko Kravos)	214
Ocene: Knjige: N. Pahor Verri:	
»Oltre il filo«; N. Rupel: De-	
set sprehodov med Slovenci	
na Koroškem; S. Janežič: Iz-	
brane pesmi (Martin Jevni-	
kar); Razstave: Lojze Spa-	
cal in Tiziana Fantini (Mag-	
da Jevnikar)	217
Na platnicah: Pisma; Čuk na	
Obelisku; Za smeh	
Priloga: RAST 83-93	

Zunanja oprema:
Edi Žerjal

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

Lastnik: SLOVENSKA PROSVETA

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
3.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 30.000 lir; nakazati na poštni te-
koči račun 14470348 — Mladika -
Trst. Letna naročnina za Sloveni-
jo 30.000 lir ali enakovreden zne-
sek v drugih valutah. Druge države
37.000 lir (ali enakovreden znesek v
tuj valuti), po letalski pošti 48.000 lir.

Tisk in fotostavek:

»graphart«, Trst, Drevored D'Annunzio 27/E
tel. 040/772151

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

»NEPREVERJENIH NOVIC NE OBJAVLJAMO«

Bojan Brezigar, odgovorni urednik Primorskega dnevnika, je nekoč izjavil, da Republika in Primorski dnevnik ne objavljata ne-preverjenih novic. Očitno pa ni preveril laži, ki jih je objavil Bogo Samsa v Primorskem dnevniku in Republiki v nedeljo, 14. novembra. Samsa je namreč v dolgem pamfletu med drugim napisal tudi, da se državni sekretar dr. Peter Vencelj ob svojem obisku pri SSO-ju v Benečiji sploh ni srečal z beneškimi duhovniki — «čedermaci». To pa je ena sama velika laž. Dr. Vencelj se je srečal z njimi in je tudi pozdravil oba biseromašnika Valentina Birtiča in Paskvala Gujona. Bogo Samsa naj tega nikar ne omalovažuje, češ da je srečanje trajalo samo pet minut. Bilo je prisrčno in ga ni nihče izmeril. Če pa je merjenje opravil kdo, ki ni bil v delegaciji... je druga stvar.

Toda — se sprašujem — ali tega, kar piše Bogo Samsa nihče ne preverja? Ali nekaterih piscev ni potrebno preverjati!

(Podpis)

PISMO

Sežana, 5/10/93

Spoštovani urednik,
na strani 147 Mladike 5/6-93 ste objavili tri pesmi že vsem dobro znanega pesnika Vladimirja Kosa, ki že dlje časa živi na Japonskem. Zadnjo pesem je naslovil rahlo eksotično »Cvetki hirugao«, pod črto pa je v opombi rečeno, da imenujejo to cvetko že od časa Plinija Starejšega (1. stol.

po Kr.) Convolvulus. Zdelo bi se mi pohvalno in več kot razumljivo, ko bi latinskemu imenu dodali še slovensko, pa čeprav ni tako častitljivo staro, tudi zato, ker najbrž niso vsi bralci Mladike večši latinščine ali strokovnjaki v botaniki, slak pa prav gotovo vsi bolj ali manj poznajo, bodisi njivski slak ali plotni ali bodeči ali obmorski ali kantabrijski. Povedano po italijansko: convolvolo, vilucchio, vilucchiello...) Da o lepem slaku (ital. ipomena, lat. ipomoea) niti ne govorimo, saj zmore družina slakovk več kot 400 vrst in je razširjena po toplih predelih obeh polobel. Gre za trajne ali enoletne ovijalke, tudi plazeče, listi premenjeni, srčasti, celi ali krpati, cveti veliki, pecljati, z lijestim, po robu nagubanimi cvetnimi lističi, beli, modri, rdeči, škrlatni ali še drugih barv. Sprašujem se, kateri od omenjenih slakov je Kosov hirugao, bržčas bolj razkošen od domačih dokaj skromnih cvetk. Konec koncev, ali nam ne bi pesnik poslal še fotografije cvetice, ki ga je tako zelo prevzela? Ali prosimo preveč?

Z lepimi pozdravi

Jolka Milič

Stalna rubrika SLOVENCI ZA DANES zaradi zamude pri pošiljkah z odgovori na intervjuje v tej številki odpade, čeprav so nekatere pošiljke že na poti v Trst.

SLIKA NA PLATNICI: »Jesen« (Ivan Strmole).

UREDNIŠKI ODBOR: Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Ester Sferco, Tomaž Simčič, Marko Tavčar, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Albert Miklaveč, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Breda Susič, Lojze Škerl in člani uredniškega odbora.

Glas v notranjosti

Lev Detela

(Ob Vseh svetih, Vernih dušah, dnevih spomina na mrtve)

Na pokopališčih so kostanji razprli ježe. Temno rjavi plodovi se kotale po tleh, toda prst že čaka, da iz nje zreli plod spet zraste v novo rastlino.

To je prva podoba z velikega pokopališča, ob dnevnih, ko se spominjamo živih in mrtvih.

Mehka sivina ždi nad grobovi. Drevju je odpadlo listje, sive veje širi proti pepelnatemu nebu in bližnji mrzli noči. Dan je vlažen in samotni, kot da bi bil nalašč narejen za bridkost.

Neki dunajski psihoanalitik je nedavno razlagal, da je Srednja Evropa prepolna mračin in melanholij. Na Madžarskem, v Avstriji in Sloveniji je število samomorov izredno visoko. Tudi umetnike zaplete razmeroma ozkosrčna družba, ki ne zna prebiti ledu med čustvenimi napetostmi in prizadetostmi ter družbenimi ujetostmi v norme in zahteve, v malodušje in težke duševne krize. Eden velikih srednjeevropskih melanholikov je bil nemško piščoči avstrijsko-ogrski pesnik Nikolaus Lenau, samomorilec in sodobnik slovenskega melanholika Franceta Prešerna. Dunajski psihoanalitik pozna primere frustracij in blokad iz slovenske umetniške družbe, seznanjen je z nekaterimi deli Ivana Cankarja. Zdi se mu, da je prirezovanje osebnih pobud in svoboščin težka travma neliberalne Srednje Evrope, tako značilna tudi za Slovenijo z rastočim alkoholizmom in uživanjem mamil.

Toda ko v jesenskih mračinah stojimo ob tihih grobovih naših bližnjih pa tudi mnogih neznanih, morda začutimo, da nas lahko tudi bolezen ali smrt, ki se ji sodobna družba umika na najrazličnejše načine, eksistencialno preoblikuje in prevrednoti. Dnevi spomina na mrtve so zato čas premisleka in razmisleka za žive, ki jim sprehod po pokopališču priključuje v zavest vrednote in razmerja, ki so daleč od dnevnega zagona potrošniške in pridobitniške družbe in njenih materialističnih mehanizmov.

Morda v tem rezkem jesenskem času, ko se veter podi po zadnjih listih na drevju, doživimo pretresljivi glas v naši notranjosti, ki nas, še žive, povezuje z našimi dragimi pokojniki in z vsemi neskončno dolgimi verigami pokolenj, ter sredi vsakodnevnih postoritev preveč pozabljenih davnih členov človeškega rodu. Glas v notranjosti nas opozarja, da so Vsi sveti praznik nedeljive celote našega skupnega resničnega bivanja.

Zato pot čez pokopališče ne more biti le čas žalovanja. Namenjena je vsem, ki so že bili in vsem, ki še bodo, predvsem pa nam, ki smo del te splošne vsečloveške celote iz krvi in mesa. Ko prižigamo sveče v spomin našim dragim pokojnikom, ko se spominjamo prijetnih pa tudi težavnih dni, ki smo jih imeli deliti z njimi, prižigamo luč tudi vsem svetim možem in ženam in vsej tisti daljni, ugasli človeški množici, do katere ni iz realnega materialnega človeškega življenja več nikakršnega mosta, ki bi nas povezoval, če nas ne bi združeval lesk posebne božje svetlobe in upanja, da bomo v božji milosti živeli dalje.

Veter šumi močneje in podi in trga jesenske oblake. Neka višja resnica bivanja nas oblije z omotično toploto.

Na grobove prihajajo mladi in stari s šopki cvetja, z vencami in svečami. Ponekod vidimo velike imenitne grobove z velikanskimi marmornimi ploščami, drugimi okrasnimi kipi in debelimi zlatimi črkami. Tu in tam je grob še mlad, ni še dolgo tegá, kar je bil pogreb. Cvetje je sveže, žalni trakovi še niso prepereli, rane, ki jih je vsekala ta smrt, še niso zaceljene, boleče so in globoke. Tudi mlade može in otroke vidim, ki jim je smrt ugrabila najdražje, kar so imeli, ženo, mater, očeta. Nekje igra vojaška godba turobno koračnico. Godbeniki so oblečeni v bleščeče uniforme, na katerih se lesketajo odlikovanja za hrabrost v neki minuli ali pa še trajajoči vojni. Veter se kot blisk zažene v bližnje pokopališčne ciprese, žalni trakovi zašumijo z dvojno močjo, veter se zaganja proti temnim koprenam na koncu obzorja, vrši proti krajem, kjer so prevladale človeške nedonošenosti, sovraštvo, maščevanje in zločinsko ubijanje šibkih, drugačnih, nedolžnih. Vidim megasmrt Balkana in drugih dežel, ki ne poznajo ne milosti in ne razumnega premisleka in ne za mojstrenje življenja potrebnega upoštevanja drugačnosti. Vojaška godba doni zdaj neverjetno odločno, kot da je umreti s puško in granato in s to godbo prijetneje in lepše.

Toda veter je spet tišji in pokopališče preprosto, mirno in večerno. Prikažejo se zvezde in nenadoma posije prva mesečina na kraj, kjer se srečujejo živi in mrtvi. Zadnja pregrada, ki nas je ločila od mrtvih, pade sredi novega ravnovesja misli in čustvovanj. Sedaj, ko je vesolje razprlo svoja mirna nevidna krila nad nami, smo tu živi in mrtvi povezani v skrivnosti življenja in smrti, v večnih plasteh bivanja.

Žena brez imena

Dolores Terseglav

Rodila se je po pomoti, kot se rodi toliko otrok, danes sicer manj, kot takrat, ko je ona prijokala na svet. Tudi mati je ob njenem rojstvu jokala. Toda ker je bila po petih bratih edina deklica in ker je družina bila krščanska in v mestu ugledna, so jo sprejeli z vsemi častmi. Resničen pa je bil le dvojni jok, matere in otroka. O drugih, zgoraj navedenih atributih, bi lahko kakšen dvomljivec izrekel svoj sum. Krščanska? Da, oče je bil globoko veren. Žal je malo pred posvetitvijo zapustil semenišče, presedlal, sam Bog si ga vedi zakaj, na pravo in se poročil. Vse te tri korake je potem celo življenje bridko obžaloval. Materina vera je bila stroga, janzenistična. Fantje pa so že zdaj v tem pogledu kazali različna nagnjenja. Ugledna? Po čem? Oče je bil advokat, včlanjen v desničarsko stranko, toda po srcu socialist. Najraje je branil »ponižane in razžaljene«, kar mu ni prinašalo niti ugleda niti denarja. Če ne bi bilo materine dediščine, ni jasno, kako bi se preživljali.

Toda dediščina je kopnela kot umazani sneg pred oknom porodnišnice. In ko ga je mati gledala, se je domislila, da bo hčerko rodila za Nives. Ni kaj reči. Ime kot nalašč za edinko meščanskega advokata, nobel, chic, za tedanje čase kar eksotično. Oče, ki se je hčerkice odkritosrčno razveselil, je sicer medlo protestiral, toda, kot ponavadi, je obveljala materina.

Krstil jo je družinski prijatelj, mlad frančiškanski pater. Oče je v prvi evforiji, ko se ga je hčerkinemu rojstvu na čast pošteno nacukal, hotel zaprositi za krstitelja samega gospoda knezoškofa. Od te zamisli ga je k sreči odvrnil njegov koncipient, zgubljena duša, ki ga je držal iz golega usmiljenja. In on se je držal svojega delodajalca, čeprav mu ta čestokrat pri najboljši volji ni mogel pravočasno izplačati mesečnih dohodkov. In pri vsem tem je koncipient čisto dobro živel. Kadar ga je njegov šef s slabo vestjo spraševal, kako živi, mu je z ironičnim smehljajem odgovarjal, da Bog hrani tudi ptice pod nebom in oblači lilije na polju.

Krščevalcu, ki je bolehal za kroničnim nagnjenjem k noblesi in finesi, se je ime Nives izredno dopadlo in ga je pri krstu še posebno naglaševal. Punčka je po prihodu domov dobila prelepo, s čipkami, tilom in rožnatimi pentljami okrašeno košarico. Toda kaj je vse to pomagalo, ko pa jo je pričakovalo pet bratov, od osem do sedemnajst let starejših od sestrice. Uprli so se, da bi jo klicali za Nives in so jo po tajnem, nočnem posvetovanju poslovenili v Snežko. Kadar matere ni bilo zraven, jo je oče nežno klical za Sneguročko. Njegova žena je bila namreč divje ljubosumna na moževo

rusko preteklost, ker je oče med prvo svetovno vojno in po njej skoraj šest let prebil v Rusiji.

Toda vsa materina finesa in vse očetovo romantično rusofilstvo ni nič zaleglo proti petim fantkom. Ko je punčka malo odrasla, so kričali: »Snežka, prinesi mi snežke!«, kadar so se ob slabem vremenu odpravljali z doma. Temu se je končno uprl po starosti drugi brat, rojen kavalir in ljubitelj lepega spola. Že pri prvem svetem obhajilu je, namesto da bi bil pobožno zbran, pogledoval okrog sebe, katera izmed belo oblečenih deklic bo nekoč njegova žena. Takrat ko so sestrico prinesli iz porodnišnice domov, je bil zbral brate pred njeno košarico in jim zabičal: »Pred to punčko ne smemo nikdar grdo govoriti!«

Najstarejši brat je že obiskoval pravo in se praviloma ni vmešaval v zadeve mlajših. Oni pa so mu pravili gulež in materin ljubljencek. Ob tisti priliki pa se je pridružil drugorojencu in odločil: »Dosti je teh neumnosti! Spustimo začetni »S« in jo kličimo za Nežko!« In obveljala je njegova, čeprav ime Nežka ni prav v nobeni zvezi z imenom Nives. Toda bratje so ga tako trdovratno ponavljali, da sta ga nazadnje prevzela tudi starša.

V osnovni šoli so jo sošolke klicale za Nives. Zato pa so jo sošolci v nižjih razredih klasične gimnazije krstili za Niveo, po imenu takrat najbolj znane lepotilne kreme. V letu, ko je val delavskih stavk zapljusnil deželo, so se nekateri desničarski veljaki spomnili, da ne bi bila slaba poteza, če bi kot svojega kandidata za mestnega župana postavili deklitinega očeta. Zaradi njegovih denarnih težav in številne družine so ga čvrsto držali na vajetih, vsem pa je bil poznan kot prijatelj delavstva. Takrat so jo sošolci oklicali za Županovo Micko. Toda zmagal je nasprotni kandidat. Po mestu so šušljali, da se je to zgodilo po zaslugi najvišjega voditelja stranke, ki naj bi raje gledal na mestu župana odkritega nasprotnika kot nezanesljivega pristasa. Za vse to se njeni sošolci niso zmenili. Za večino je ostala županova Micka, pozneje pa kar Mica. Priznati moramo, da je to ime imelo veliko več sorodnosti z Marijo Snežno kot pa Nežka, pa naj je zvenelo še tako kmečko, da ne rečemo vulgarno.

Sicer pa deklica ni bila samo brez pravega imena. Včasih je bilo, kot da je sploh ni. Ko je nekoč nekdo v družbi omenil hčerkico advokata NN, so ga vsi začudeno pogledali in trdili, da ima advokat samo pet sinov. To je bilo pač posledica tega, da jo je mati ves čas ljubosumno držala ob sebi. Ko je imela kakšnih sedemnajst let, je vendarle okrog Božiča odšla v mesto

z očetom. Srečal ju je znan slikar in ves navdušen predložil očetu, naj mu dovoli portretirati hčerko. Mati je to ponudbo odločno zavrnila, češ da noče, da bi hčerka postala tako nečimrna kot njen oče. In tako je deklica brez lastnega imena ostala tudi brez lastnega portreta.

Na univerzi jo je njen dragi »duca e maestro«, profesor italijanščine, kmalu nehal klicati po priimku in jo je ogovarjal z gospodično Nives. Kolegi in kolegice so jo dražili, da je vanjo zaljubljen in da je njegova Beatrice. Ker je bil profesor doktoriral iz teze »Beatrice — Dantejeva fantasma«, (Da, prav tako. Zadržal je italijanski izraz) so jo začeli dražiti, da je fantom. Takrat je to imela za posrečeno šalo. Pozneje se je v časih depresije s čisto drugačnimi občutki spominjala tega vzdevka in mu pripisovala malodane preroški pomen. Sicer pa je bilo prvo leto na univerzi najlepši čas njenega življenja.

Toda že v drugem semestru je prišel v blaženo zatišje stare predavalnice vihar vojne. Po viharju vojne pa je po Beatrice — Bice udaril bič revolucije. Bratje so se razkropili vsak na svojo stran, očeta je rešil njegov bivši koncipient, ki je pričeval, da je njegov šef rešil ječe marsikaterega levičarja.

Deklico brez pravega imena pa so zaradi študija italijanščine in zavoljo tega, ker je bila vpisana v italijanski inštitut, obtožili sodelovanja z okupatorjem. Ona sama se ni zavedala nobenega takega sodelovanja, razen da je bila — seveda nesrečno — zaljubljena v nekoga Italijana, ki bi bil po letih lahko njen oče. Tista dva strašna meseca, ki ju je prebila v ječi, je v resnici ostala brez vsakega imena. Bila je samo še »ti tam« ali »ti tamo«, kakor je pač nanoslo.

Ječe in še česa hujšega jo je rešil neznano kdo. Ali je bil to očetov bivši koncipient ali kdo drug očetovih levo usmerjenih prijateljev, ni zvedela nikoli. Res je, da ji je nekoč zdavnaj potem v blaznih blodnjah nekaj nejasno razodel, malo pred svojo smrtjo, veliki pesnik, ki je že leta pred tem o sebi zapisal: »Mene sploh ni več.« Morda je torej ženo brez imena rešil človek, ki ga ni bilo.

Po prihodu iz ječe se je njej skoraj zmešalo. Zdravila se je pri bivšem ravnatelju umobolnice, ki ga je novi režim odstavil. Zatrjevala mu je, da ima shizofrenijo in moledovala, naj jo pošlje v umobolnico. »Bog ne zadene, gospodična! Prvič niste shizofreničar, ampak imate samo hud napad depresije, ki ste jo podedovali po očetu. Kolikokrat je on prišel k meni in trdil, da bo znorel! Pa še do danes ni. Drugič vam se pa niti ne sanja, kaj vse se zdaj godi v umobolnici. Hujše reči kot v ječi. No, in kaj vas muči?« »Da jaz nisem več jaz. Da sem podvojena. Da nimam imena.« »Kako to? Mar niste krščeni na ime Nives?« »Da, ampak potem so mi doma in v šoli nadevali vsa mogoča imena.« »No, nekaj ljubkovalnih imen in par šaljivih vzdevkov pa res ni nobena tragedija. Morate mi povedati kakšne resnejše simptome.« »Ne spim in ne jem. Ne vem, nič-

V slovenska obzorja in čez

Mogoče vas bo zanimalo vedeti, da...

- da je bilo v Sloveniji leta 1948 slovenskega prebivalstva 97 odstotkov, leta 1991 pa le 87 odstotkov...
- da plača predsednika slovenske vlade znaša 207.703 SIT, plača pomembnejših ministrov (za finance, zunanje zadeve, notranje zadeve, ekonomske odnose, gospodarstvo in obrambo) 181.152 SIT, drugih ministrov (za šolstvo, socialo, kulturo, zdravstvo, pravosodje, znanost, promet, kmetijstvo, zakonodajo, okolje) pa 175.462 SIT...
- da je bilo doslej vrnjenih slovenski Cerkvi le 2,3 odstotka vseh odvzetih gozdov, ljubljanski škofiji pa nič...
- da so letos slovenski kristjani za Petrov novčič — dar Svetemu sedežu, ki ga oddajajo v pušico na praznik sv. Petra in Pavla, zbrali vsoto, enakovredno 8000 nemškim markam...
- da je katoliški tednik GLAS KONCILA postal s svojimi odkritimi članki tako rekoč edini opozicijski in neodvisni časopis v Tujdmanovi Hrvaški...
- da po statistikah slovenske Cerkve redno obiskuje nedeljsko mašo okrog 25 odstotkov slovenske populacije...
- da je koprsko tiskovno društvo Ognjišče dobilo v slovenskem radijskem in televizijskem etru štiri radijske frekvence, in sicer na Sveti gori, Tinjanu pri Kopru, na Krvavcu in na Boču...
- da je bil konec osemdesetih let po odločitvi mariborskih političnih veljakov iz predverja mariborske skupščine umaknjen kip rešitelja slovenske Štajerske generala Maistra...
- da so evropski poslovneži v Berlinu nedavno ocenjevali perspektivnost svojih naložb v Srednjo in Vzhodno Evropo in so najbolje ocenili Češko, potem vzhodno Nemčijo, Madžarsko, Poljsko in delno Rusijo, Slovenijo pa so uvrstili v krog Kazahstana, Litve in Romunije...
- da na Reki živi 3000 Slovencev in 20000 Srbov...
- da so na simpoziju o argentinsko-slovenski reviji DUHOVNO ŽIVLJENJE sodelovali tudi tržaški kulturniki Aleš Breclj, Martin Jevnikar in Zora Tavčar.

»Pianissimo«

foto Vlastja

sar več ne vem.« »Vse to bomo spravili v red, draga gospodična. Dal vam bom zdravila in prihajali boste na kontrolo. Ampak že vnaprej vam povem, da bi morali predvsem spremeniti okolje. Prvič zaradi političnih razmer, drugič pa, oprostite, zaradi trenj med vašim očetom in materjo, ki so mi žal dobro znana.«

Poslušala ga je. Toda cincava, bolehnata, prestrašena se je uklonila pritisku staršev in ni odšla v inozemstvo, na kar je namigoval psihiater. Ni izkoristila dragocene prepustnice, ki ji jo je priskrbel bivši gimnazijski sošolec, zdaj visoka živina.

Odšla je samo čez republiško mejo v veliko pristaniško mesto. Tam se je zaposlila kot korespondentka za tuje jezike v pomorski agenciji. In ni ostala samo brez pravega imena, ampak tudi brez domovine in brez rodnega jezika. Prav ona, ki je že zdavnaj začela pesniti. V pisarni je bila v začetku kar »ti tovarišica«, neki so jo bolj ljubeznivo klicali »naša Kranjica«, nazadnje pa so jo prekrstili v Nevo.

V tretjem letu izgnanstva ji je umrl oče. Izgubila je edinega človeka, ki jo je obiskoval in ji pravil »moja Sneguročka«.

Bila je brez stanovanja kot večina samcev in samic. Selila se je iz ene podnajemniške sobice v drugo. Končno je klonila. Vzela je petindvajset let starejšega kolego, bivšega pomorskega kapetana in starega fanta. Ta je kot senca že deset let hodil za njo. Tudi mož jo je klical za Nevo. Rodil se jima je sin, ki je čez par me-

secev umrl. Ni ji bilo usojeno, da bi jo nekdo klical mama. Pa tudi soproga ni bila več. Odločno se je namreč uprla zakonskemu življenju, čeprav se je morala tega neprestano obtoževati pri spovedi. Ločila se seveda nista. Nasledek poroke je bil ta, da je zgubila še svoj dekliški priimek, na katerega je veliko dala.

Nekega dopoldneva, ko v pisarni ni imela dela, je brez prave volje prevajala iz angleške lirike. In, glej ga šmenta, ravno tedaj, ko je prevajala konec prvega portugalskega soneta Elizabete Barret Browningove:

»In ko tako so k meni se vrnila
otožna leta draga, je obstala
za mano senca neka in zgrabila
me za lase je in ostro dejala:

»Kdo te drži?« »Smrt«, sem odgovorila.
»Ne Smrt, Ljubezen«, se mi je odkrila.«

so se odprla vrata in za njo je obstala neka senca. Pa ni bila ne Smrt ne Ljubezen, temveč šefov namestnik. »Prosim, tovarišica, da pridete malo k meni. Rad bi vam predstavil novega kolega.« »Meni?« je zategnila.

»Seveda, mar niste vi šefica korespondentov?« »Jaz šefica? Jaz nisem nihče. Oh, oprostite, že grem.«

V šefovski sobi je ugledala postavo temnolasega moškega s sklonjeno glavo. Medlo mu je stisnila roko in zamrmrala svoje pravo ime, on pa ji je še bolj medlo vrnil stitek in še bolj nerazložno nekaj zamrmral. »Tovariš« in šefov namestnik je imenoval priimek, ki se je Nives zdel nekam znan — menda iz hrvaške zgodovine — »bo korespondent za nemški in ruski jezik.« »Ruski?« se je začudila. »Menda ne bomo Rusom pisali po rusko. Kot jaz vem, v celem mestu ni pisalnega stroja z azbuko.« »To že sam vem«, ji je malce nejevoljno odvrnil šefov namestnik. »Prevod kakšnega ruskega dokumenta pa nam je le tu in tam potreben. Za pomoč v nemščini ste pa sami nekoč zaprosili.« Potem je prijazno nadaljeval: »Pomagajte tovarišu, da se znajde, prosim!«

Neznanec je odšel za njo. Pokazala mu je pristo pisalno mizico, papir, slovarje. Potem pa ga je vprašala: »Oprostite, prosim, kako vam je ime? Tukaj se vsi kličemo po imenih.« »Milan«, je odvrnil, ne da bi dvignil oči. »In vam?« je rekel obotavljaje. »Pravzaprav Nives. Sem Slovenka. Tukaj so me prekrstili v Nevo.« »Gospa Nives, torej«, je rekel zdaj malo bolj odločno, toda v oči ji še vedno ni pogledal. »Tudi moja mama je Slovenka.« »Ah, tako! Potem menda znate slovensko?« »Seveda, kaj pa mislite?« ji je odvrnil v materinem jeziku. To ga ji je takoj približalo. Toda ko ga je gledala, kako je z malce prekratki prsti pedantno urejeval svojo pisalno mizico, jo je znova prevzel prvi, neprijetni vtis.

Kakšnih deset dni zatem, ko Milana ni bilo v sobi, ji je kolegica Zora, ločenka s sumljivo preteklostjo, skrivnostno prišepnila: »Mar ne veste, Neva, koga so poslali med nas? Milan je bivši kaznjenc, ki nam ga je policija vrnila kot agenta provokaterja. Na ta način naj bi opral svojo preteklost.«

Kljub temu se je Zora neprestano sukala okrog Milana, ki je bil edini moški v sobi. Nives pa ga je skoraj dočista ignorirala. Če mu je morala nujno kaj reči, ga je počastila z nazivom »tovariš«. Nekega mračnega novembrskega dne, ko sta bila sama v sobi, se je sunkoma obrnila proti njej in ji prvič pogledal v oči: »Oprostite, gospa, ampak jaz nisem noben tovariš. Vem, odkod piha veter. Lahko si predstavljam, kaj vam je vaša kolegica Zora, ki ima zveze s policijo, napletla o meni. In vse zato, ker se zaman vrtil okoli mene. Prosim, ne kličite me več za tovariša! Dovolj dolgo sem bil brez imena. Osem let. V peklju. In še tam sem raje tvegala, da me potolčejo, kot da bi izdajal.« Zadnje besede je zahlipal. Malce je pomolčal, da bi se umiril. Potem je nadaljeval: »Jaz sem za vas Milan, vi pa zame gospa Nives.«

Sedaj je zaihtela ona, prvič po sinovi smrti. Naslonila je glavo na pisalni stroj in s solzami močila pravkar začeto poslovno pismo: »Dear Sirs, please accept our apologies...« Najbolj so jo v srce zadele besede, da je bil osem let brez imena, ker so jo tako presenetljivo in presunljivo spominjale lastne usode.

Tedaj je začutila na svojem ramenu roko: »Odpustite mi! Vem, da ste tudi vi veliko pretrpeli. Znano mi je celo to, da ste bili nekaj časa zaprti. Umirite se, draga gospa Nives, prosim!« Dvignila je k njemu svoje solzne oči in se zazrla v njegove. In v trenutku se je zgodil čudež, ki o njem poje R.M. Rilke:

Ah, zgubljena, naenkrat zgubljena:
bogov objemu se mudi.
Obrat življenja. Usoda je rojena.
A v duši skriti vir ihti.

In ta vir je v srcu žene brez pravega imena ihtel do konca dni. Milan je bil po par mesecih na lastno željo premeščen v domovino svoje matere v novoodprto podružnico podjetja. Kmalu zatem je Nives, Nevi, Nežki, Snežki, kakor že hočete, umrl mož. Hodila je naprej v pisarno, po malem pesnila in začela pisati roman. Ker ga nikoli ni dokončala, je tudi roman ostal brez imena.

V letih mene je težko zbolela in umrla. Na čast moževim sorodnikom moramo povedati, da so jo pokopali v družinsko grobnico, zraven moža in otroka. Toda njenega imena niso nikdar vklesali v nagrobno ploščo. Tudi rož ni nihče prinašal na staro grobnico, ki je počasi razpadla. Le enkrat je nekdo zataknil na zarjavelo ograjo belo vrtnico. Kot da bi vedel, da je pokojnica malo pred svojo smrtjo ponavljala v sebi Rilkejev epitaf:

Vrtnica, oh, čisto protislovje,
slast, da pod tolikimi vekami
nihče ne spi.

In tako je na tem svetu ostala ne samo brez pravega imena, ampak brez imena sploh. Toda kaj zato! Saj je celo življenje upala, da jo bo onstran Nekdo, kot pravi Izaija, poklical po imenu in ji rekel: »Moja si!«

Literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje XXII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1993. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presejajo deset tipkanih strani, ciklusi poezije pa naj predstavljajo samo izbor najboljših pesmi.
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan-Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:
za črtico ali novelo:

prva nagrada	300.000 lir
druga nagrada	200.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir

 za pesem ali ciklus pesmi:

prva nagrada	150.000 lir
druga nagrada	100.000 lir
tretja nagrada	50.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1994. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo. Rokopise je treba poslati do 31. decembra letos!

V naročju mojem pesem spi,
tihu hodim, da se ne zbudi,
da uboga, sramežljiva
ne zaide v svet umret.

Krizanteme na pesnikov grob

ŽE DAVNO
tebe sem poznala,
ob pesmi v lepši svet
sem verovala.

V trepetu nežnih stihov
tebe sem ljubila.
V svet lepote,
sanj in upov
s tabo sem hodila.

Že davno tebe sem
poznala.

LE V TEBI sem bogata,
vir hrepenenja neizčrpen!

Za tabo hodi
misel zlata
v šepet noči,
vesolje zvezd,
samoto cest
in sladki sen.

Le vzemi me na pot
skoz tesni čas.
S teboj želim odtod,
glej!
senca pada čez obraz.

VEM,
pesem je tvoja
edina spremljevalka
v čudežne vrtove,
posoda tvoje biti,
jasnih dni
in težkih ur.

Samo enkrat
bi rada šla s teboj
v tajni svet,
kjer vonj blaži,
čeprav ni rož,
kjer lunin soj
srebrni stvari
in ost blaži;
kjer ni noči,
le večno hrepenenje
kot morje valovi.

Vem, pesem je tvoja
edina spremljevalka.

IŠČEM, iščem tih pristan
mislim, željam
slednji dan.

Pa sem sama vsak dan bolj,
gost edini — nepokoj.
Mislim, mislim nanj,
prilivam žitju lepih sanj.

TEBE iščem spet!
Začudeno me zro
ljube otroške oči.

Tebe iščem spet...

Zamrl je otroški smeh,
le vonj ostal je med klopmi
po štali in svinjski krmi
in v prahu drobne sledi
otroških nožic,
nekaj pozabljenih reči
pod majavimi klopmi.

V konzervni škatli
pest korčkov diši.

Tebe iščem spet,
moj svet v sivino je odet.

ČEMU ti bodo črke te?
ne bom oddala pisemce.
Oj, hodim rajši k tebi
v vas.

Nad tabo sklanjam se
kot zreli klas.

Pri tebi sem
vso dolgo noč,
ko v snu ti romaž
daleč proč.

Hladim ti vroče čelo,
poljubljam roko belo.
Če v sanjah zdramiš se kedaj,
z dlanjo zasenčim ti sijaj,
ki luna siplje ga na te;
zaspi, zaspi in sanjaj še.

Ne bom poslala lista ti,
čeprav srce močno želi.
Oj, rajši hodim k tebi
v vas!

Nad tabo sklanjam se
kot strti klas.

SNEŽINKE zemljo uspavajo,
na grudi gole sedajo.
Počasi, kot bi večnost predle,
zastirajo pogled v daljavo,
pokrile so že vso planjavo.

Ovija bel me pajčolan,
kot bil bi moj poročni dan.
Tihota blažena,
trepet ljubezni!

V vrtovih belih — poezija —
spojena tesno sem s teboj,
ljubezen, sreča sta z menoj.

Blažen mir mi leči rano.

Na zvezde mislim in na čas,
ko bo srce v grobu spalo.

POSLEDNJIČ prek ravan
potuje sonce v majski dan.

Že šmarnice so se osule,
čaše tulipanov so usnule
v zorenje tiho pod zemljo.

Zdaj plavic ti bom nabrala,
s pšenično bilko povezala,
s solzami zalivala.

Saj pride majnik spet,
vonj šmarnic, cvet narcise
s tulipanom bo objet.

Ves čas bom mislila na te,
predragi moj poet.

TI zame nisi bil
iz mesa in krvi!

TI
dih neba
najslajši sen iz sna
dišeči popek pomladi
poletni vihar
čarobna paleta jeseni
kristalno zvenenje zime
umiranje in spodbuda
moja radost
in bolečina
v trpko sladki
nevezi spomina

BELA NOČ
molče stvari
Kot cekini
so spomini.
V zakladnici
LEPOTE
preštevam rubine
vijolične bolečine.
Krizanteme polagam
na tvoj grob.
V tkanino molka
se oblačim
za večno srečanje
s teboj.

Dan pred tem

Farah Tahirbegović

V Vodnikovi domačiji v Ljubljani so zatočišče za svoje kulturne dejavnosti našli tudi begunci iz BiH. Skupina navdušencev pod vodstvom profesorja Vekoslava Andreja oblikuje devet delavnic, v katerih ob petkih in sobotah ustvarjajo mladi. V svojem biltenu **Sarajevo će biti** takole zapišejo: »Iz naše lepe Bosne so nas pregnali teror, nasilje in genocid... Ko nam je bilo najtežje, nam je Slovenija prijateljsko ponudila roko. Toda duša je ostala daleč, velik del življenja je postal samo spomin...« Takšen spomin je tudi pričujoči zapis mladega dekleta, vzet iz istega biltena.

Spet zasedeno. Vrtim še enkrat. Končno zaslišim glas in kričim: »Hej, ne pozabi mi prinesiti belega spodnjega krila! In prinesi Stonse, že tristo let jih imaš. Mima in Saša prideta okrog sedmih.«

»Pa ti?«

Iz daljave Dašin glas:

»Mama, telefoniram!«

Zdaj je malo bližje:

»Spodnje krilo likam, ploščo sem že pripravila, pridem okrog osmih, brat si umiva lase!«

Stanovanje diši po pravkar opranih oknih, čistih zavesah in poribanih preprogah, iz kuhinje pa se širi vonj po pogači in maminih solatah.

»Ugasni luči, elektriko boš plačala iz tvojega žepa!« zakriči mama. Iz dnevne sobe se s televizije, ki je te dni prižgana petindvajset ur na dan, kot siva eminenca razlega napovedovalčev glas:

»Ta 6. april 1992 si bosta Sarajevo in Bosna za dolgo zapomnila. Ali je mogoče, da se vse to dogaja v (stari, dobri) Evropi. Narodi BiH ne streljajte...«

Mogoče ali nemogoče, nocoj nimam ne moči ne volje, da bi mislila na to. Danes je moj dan. Vse ostalo prepuščam jutrišnjemu: skrb, strah, vest, samopomilovanje, vse.

Zvonec. Obrisi na vhodnih vratih. Celo skozi debelo mlečno steklo, skozi katerega vidiš vse in nič ne vidiš, ju prepoznam. Saša in Mima hihitajoč se neučakano planeta v stanovanje. Mima mi posadi na glavo kapo s ščitnikom, ki jo je sama naredila.

»Stiska z denarjem, stara, saj veš, kako je to!« skomigne z rameni. V kuhinji mi pomagata pripraviti mizo. Pomakata kruh v omako in se preprivata okoli hrustljivo zapečenega krompirja. Pridejo tudi drugi. Vjeko, Kiki, Miki, Dansen, Bilja, Daša, Amela. Hrup, skupinice, obnavljanje novih dogodkov. Na mizi ni piva, vina, šampanjca, viskija... Samo vodka. Malo zaradi denarja, malo zaradi občutka, da lahko samo z njo nocoj odidemo nekam drugam. Divja glasba bi nas morala vznemiriti, a je ne slišimo. Še vedno sedijo v skupinah in se pogovarjajo. O Sarajevu, o morebitni vojni, o novih parih v četrti, o dogajanjih na šoli. Z vrat opazujem ljudi, brez katerih si ne morem zamisliti svojega življenja. Strah me je, da se ne utrudimo, strah, da tudi ta večer ne ostanemo v resničnosti. Mima vstane.

»Dajmo, Raja, gremo plesat!«

Vstajajo prvi pari. Plešem s Tunjijem. Ugaja mi. Sprostim se. Plesala bi vso noč, vse življenje. Ritem, to mi zadostuje. Ritem v ušesih, srcu, glavi, nogah, ritem v sobi. Vrsti se pesem Child in time, to je naša himna. Vsi smo na nogah, pevec kriči, tudi mi kričimo z njim. Nihče nas ne sliši.

Minila je polnoč. Polnimo in praznimo kozarce, nazdravljamo. Spaso vzame kitaro. Pojemo. Blues, rock and roll, sevdalinke, balade, pa spet Čorba, Dugme, Putnik. Soba je polna dima, razvratnega vonja vodke, naših preznojenih teles. Oči so osteklenele za napol priprtimi vekami, ustnice so vlažne od alkohola, ki izpari skoraj v istem trenutku, noge lovijo ritem. Bilja sedi na kavču, kadi in govori polglasno, zase ali za nas: »Ljudje, v dreku smo. Vrtite glasbo še nocoj, pustite, da vas še nocoj gledam, da vas srkam in odnesem s seboj. Ne bo se zdanilo. Dajmo, zaustavimo čas. Mi smo močnejši!« Konec se izgublja v nekakšnem jecljanju — žalostnem, mračnem, nenaravnem. Ugasnili smo luč, ostale so samo sveče. Ne vidijo se solze, ne opazijo se posamezni skrivni stiski rok, ne pritegujemo pozornosti uličnih patrolj in policije. Mama, prvič, ne komentira steklenice na mizi.

Spet tišina, umiritev. Kot pred dežjem, pred nevihto, kot takrat, ko nebo leže na zemljo, kot kadar se sivi, črni, stotonski oblaki valjajo po strehah nebotičnikov in je zrak poln, težak in vlažen...

Kdaj se bo ulilo? Kje je ventil za to soparo, za to nakopičeno energijo prevaranih, zafrknjenih, zaustavljenih dvajsetletnikov?

»Ljudje, jaz bi nekaj za dušo. Kje je tista Silvani na plošča?«

In spet tisti občutek divjanja krvi, od tihega premikanja do norega izbruha, občutek neke zatajevane divjine, zadušene bolečine, neizpete žalosti, neutemeljene bridkosti. Spet ljubezensko hrepenenje in muhasta želje. V daljavi strelji, eden, dva, pet, rafal. Raja slavi. Ali ubija. Dokler ne vem, to ni moja stvar, dokler ne vem, imam opravičilo. Zven razbitega kozarca in razsuto steklo po parketu. To je ventil; začelo se je. Plešemo šoto. Noge se same premikajo. Mogoče smo v filmu. Tudi konje streljajo, mar ne? Mogoče je to trud, srd, kljubovanje... Mogoče samo navadna gneča? Vrtinec znoja, teles, ritma, solz, želje da odideš, da izgineš, da prenehaš obstajati. Ne morem se ustaviti. Podivjali smo, kot da je to naša zadnja skupna noč. V sredini smo Mima, Sale in jaz. Bolijo me noge, meča, stopala. Lase imam prepojene z znojem, polzi po hrbtu in prsni, vpija ga majica. Plešemo že pol ure brez oddiha. Saša je padel na kolena. Miži. Bled, moker. Na beli nogavici - kri. Razpustila sem si lase in jih vrgla prek obraza, da ga skrijem, da pobegnem pred seboj.

V nas vre nečista kri. Skozi odprto okno vdira vonj pomladi, življenja, sveža aprilsko noč. Telo ne zmore več. Utrip poskakuje v ritmu njihovih rok.

»Še, še, še...!«

Oba sva padla. Za trenutek sem bila daleč, osvobojena vsega, svojega imena, obveznosti, sedanosti, načrtov... Nikjer nisem bila. Potem spet, trenutek pozneje, vrnitev. In tista divja misel, ki me obide redko, največkrat ponoči, ko mi popustijo obrambni mehanizmi ter občutek odgovornosti — okviri dovoljenega in prepovedanega. Zakaj tako ljubim in obenem sovražim to svojo kri in gene, to zemljo, iz katere sem rasla in sem nanjo navezana, zakaj v istem hipu branim in napadam, bežim in se vračam, pojem in jočem?

Dani se. Saša, Miki, Spaso in jaz si s kavo preganjamo mačka. Ostali spijo. Trpek okus cigaret v ustih in smrad ogorkov se bojujeta s svežino jutra. Molčimo. Čuden občutek, da si se osvobodil nekega tovora, da si vse nepotrebno odvrgetel iz nahrbtnika. Policijska ura je. Ne smemo se raziti pred sedmo. Miki mi pripoveduje, da mu zmanjkuje insulina, a potrebuje dve dozi, zjutraj in zvečer. Obljubim mu, da bom povprašala naokrog. Že prihaja za menoj burna noč, grabi me spanec. Uležem se na posteljo in v trenutku zaspim. Trdo, črno, brez sanj. Nikogar nisem slišala. Zbudim

POD ČRTO

Podnapisi

Večdesetletna praksa na TV Slovenija so slovenski podnapisi, ki se pojavijo, ko vrtijo kak film ali oddajo v tujem jeziku. Ti podnapisi ne predstavljajo prevoda, ampak le obnovo tujega besedila, tako da se gledalec seznanil ne popolnoma, temveč samo delno z dano vsebino. Poleg tega preži še druga nevarnost: tiho, neslišno pristajanje na tuj jezik, naj si bo to italijanščina, nemščina, srbohrvaščina ali angleščina. To po našem mnenju povzroča tiho asimilacijo. Čas bi bil že, da odgovorni pri TV Slovenija odločneje poprimejo po možnosti dubliranje tujih tekstov, kar je v posameznih primerih prineslo dobre rezultate.

Ponteco

Odločitev podjetja Ponteco, da preneha z oddajanjem signalov TV Slovenija in TV Koper v Furlaniji-Juljski krajini, je vzbudila nemalo začudenja in zgražanja. Večina Slovencev v Italiji je bila tako prikrajšana pri gledanju slovenskih televizijskih oddaj.

Le-tem lahko sledijo le prebivalci na Krasu, ki prejemajo signal preko pretvornika na Nanosu. Vse to je seveda povzročilo polemiko med RTV Slovenija in Pontecom.

Ob vsem tem pa se nam zopet poraja vprašanje, kako bo s televizijskimi oddajami za zamejske Slovence, na katere čakamo že skoraj 20 let. Bo zanje poskrbela italijanska državna radio-televizija ali pa — kot hočejo nekateri — kopska TV (s primernim posredovanjem podjetja Ponteco, seveda)?

Iskra

List Iskra, »glas komunistov«, se je po nasilnosti in grobosti svojih člankov očitno začel meriti z glasili Severne lige. Pri tem pa nam ne gre iz glave, kako je pred leti Stojan Spetič, bivši senator in sedanji urednik Iskre, kritiziral oddaje Radia Opčine zaradi njihovega grobega in žaljivega tona. Stojanu Spetiču se očitno rado zgodi, da na take »podrobnosti« pozabi, ko sam prime za pero. To početje pa ne pripelje do kakih lepih rezultatov. Hvalevredno je namreč pri-

zadevanje SKP za zaščito socialno ogroženih, in to predvsem v sedanjem težkem kriznem obdobju in Bog ne daj, da bi usahnilo. Vendar k rešitvi socialnih težav ne prispevaš s pisanjem, ki pripravlja tla za totalitarne programe, za nasilno obračunavanje z drugače mislečimi.

Zaščitni zakon

»Skupni« zakonski osnutek za zaščito slovenske manjšine v Italiji je bil v italijanskem parlamentu torej že predstavljen »ločeno«. Za to potezo so se odločile SSK, SSO in SKP zaradi odlašanja italijanskih zmernih levih strank (DSL in PSI), ki sta kar na tekočem traku predlagali popravke k besedilu osnutka. Medtem pa je iz Rima prišla vest, da namerava italijanska vlada predložiti svoj zakonski osnutek, izhodišče katerega naj bi seveda bil zloglasni Maccanicov predlog, ki Slovence potiska v nekakšne rezervate.

Zadržanje levih sil — in njihovih slovenskih predstavnikov — je vsakakor zgovorno: Occhettova DSL hoče po vsej sili vstopiti v vladno koa-

se brez občutka spočitosti. Vsi so odšli. Soba je pospravljena. Spet tista vsakdanja, samo plošče, sveče in moj spomin, da je bil tu minulo noč nek drug svet, neka druga sedanost. V dnevni sobi mama, Amela in Rade kramljajo ob jutranji kavi. Name čaka kup posode in top občutek praznine.

* * *

Maj je. Zelen kot vsi do sedaj, težak še nobeden. Mladi sedijo na Kamberovih ob Bosni. Pojejo. Spet nove ljubezni. Novi pari. Spet novo življenje v stari četrti. Sedemdeset kilometrov od nas je vojna. Tista prava, ki je daleč in si je ne moreš zamisliti, tista, ki se vedno dogaja nekemu drugemu, nekim »divjim plemenom«. Vrženi smo iz tira; ne verjamemo, a poslušamo, mižimo, pa je dan. Ne najdemo rešitve, samo pojemo lahko še en dan. Matere jokajo, starci preklinjajo, očetje živčni in namrščeni molče. Jemo neke nove jedi. Koprive kot špinača, pita iz kopriv, koprive s koprivno omako, regratova solata, riž na čebuli, meso v čajnih filter-vrečicah, izprošena cigareta ali dim... Starši so na čakanju. Čakamo z njimi na delo, kruh, moko, čakamo na elektriko, vodo, poročila, čakamo, da nas kdo prebudi.

Vse redkeje srečujem znane ljudi. Ne vedo kam. Ker odhajajo vsi, gredo tudi oni. V mojem mestu, na njihovih ulicah, na naših vogalih, kjer smo jedli vroče rog-

ljičke, na klopeh, na katerih smo se ljubili — neznani ljudje. Uniforme, orožje, grobe pripombe, tema noči, streljanje in strah, da se ti bo kaj zgodilo v tvoji ulici, tvojem lokalu, tvojem parku... Učila sem se, da mesta lahko izginejo, so požgana, porušena. Nisem vedela, da lahko mesto tako počasi, pojemajoče umira, razpada, nas vleče za rokave, da bi mu pomagali; nas, najbolj neobgljene, najbolj naivne, najbolj izgubljene. Vsak dan koga pospremimo. Ali del sebe? Zamenjamo majice, plošče, verižice, nove naslove ter nedolžno in neverjetno upanje, da je vse to samo trenutek.

Moji starši me prepričujejo, naj odidem. Kam in zakaj ne vedo ne oni ne jaz, toda pripravljam se vseeno. Množična histerija odhajanj, ki sta jo povzročila strah in skrb, me je povlekla v vrtinec in me ločila od mojega mesta. Starši nimajo zalog, s katerimi bi živeli v vojni. Da bi lahko zapustila mesto, potrebujem dovoljenje, a vsi moji dokumenti so ostali v Sarajevu. Ne morem »dokazati« da sem študentka. Uslužbenec za okencem je poln razumevanja.

»Prinesi indeks s fakultete«, mi reče z glasom človeka, ki »se razume na svoj posel in nikomur ne pogleda skozi prste«.

Gledam topi obraz in prazne oči, izza katerih delujejo mehanični možgani in, kroteč jezo, vprašam:

POD ČRTO

licijo in je zaradi tega pripravljena na kakršenkoli kompromis — tudi na Maccanicov zakon. V tem je zvesta naslednica od škandalov povožene socialistične stranke, ki je do nedavne sklepal zaveznitva z italijanskimi nacionalisti samo, da bi ohranila glasove in oblast.

Pa še nekaj o »slovenskem« senatorju (izvoljenem na listi DSL). Sen. Bratina bi moral namreč biti tesneje povezan z našo skupnostjo in našim javnim mnenjem, kot dejansko je. Še vedno nam ni jasno, kaj se v Rimu pravzaprav dogaja.

Nesnaga prihaja na dan

Ljubljansko Delo je 15. in 16. novembra objavilo dva dolga članka o kupovanju podjetij v Sloveniji s strani tujega kapitala. Pri tem se je na široko razpisalo tudi o vlogi tržaške multinacionalke SAFTI. Našo pozornost so pritegnili odstavki, ki so opisali dejavnost ADITA, podjetja, ki je uvažalo tuji in zamejski tisk v bivšo Jugoslavijo. Vredno jih je ponatisniti:

Zdaj, ko je Adit izpostavljen žarometom javnosti, pa grozi nevarnost,

da bo na dan prišlo še kaj. Recimo to, kako je kot delovna organizacija, ki jo je Gospodarska zbornica Slovenije iz samostojne bilančne enote Državne založbe Slovenije leta 1985 povzdignila v podjetje posebnega družbenega pomena, praktično do volitev 1990 »izvajala selekcijo in izločanje tujega tiska problematične oziroma sovražne vsebine«. Bila je hkrati ekskluzivni uvoznik in glavni cenzor časopisov, knjig in revij iz kapitalističnih držav, namenjenih jugoslovanskemu trgu, za kar ji je RSNZ uradno pooblastitveno odločbo (veljavnost 24 mesecev) poslednjič izdal 13. julija 1988.

Utemeljitev je republiški sekretariat za notranje zadeve našel v vzorno sestavljenem statutu in v hišnem pravilniku o ljudski obrambi in družbeni samozaščiti. V komisijo oziroma svet, kjer se je tehtalo, kaj občutljive množice smejo brati in česa ne, so svoje zastopnike delegirale partija, SZDL, zbornica in policija. Slednjo je nazadnje zastopal Božo Truden. Tako je vrh republiške represije tvorno sodeloval v cenzuri, čeravno nepoznavalcem zakulisja lahko mirno za-

trjuje, da si z eno najbolj tipičnih dejavnosti totalitarnih režimov ni mazal ugleda.

Skratka, razlogov, ki narekujejo pokop Adita, je ničkoliko, posameznikov, katerih kariere so odvisne ali vsaj v določenem smislu vezane na Saftijeve izpostave v matični domovini, pa še več. Ključne kadre zanje je tržaška multinacionalka rekrutirala iz personala GZS. Vsaj do nedavna. V postsocialističnem obdobju se je namreč zbornica začela polagoma umikati: ob transformaciji kontaminiranega Adita, ko je leta 1990 postal mešana d.o.o. za založništvo, trgovino in inženiring, je večino svojih upravljalških pravic prepustila ZTT. Tržaško založbo je nato skozi diskreten maneuver zamenjal Profinest Limited, fiktivna pravna oseba s poštnim predalom v Tortoli na britanskih Deviških otokih.

Tako torej prihaja nesnaga na dan. Nam pa so vedno zatrjevali, da je vse odvisno od Beograda. Počakajmo še malo, pa bomo morda izvedeli tudi, kdo je prebiral slovenski zamejski in zdovski tisk in mu prepeljeval vstop v Slovenijo.

»Mi mogoče lahko svetujete, kako bi 20. maja 1992 prišla do Sarajeva in Filozofske fakultete? Zares bi vam bila hvaležna!«

Rešitev se je našla. Mojih dvanajst let šolanja je porušeni z eno potezo birokratskega uradniškega svinčnika: dobim potrdilo in naziv nekvalificiranega delavca. Na poti domov srečam prijatelja, ki sem ga učila matematiko. Prebere potrdilo in izusti:

»Zakaj si zapravljala leta, moja Farah?!«

Pakiram in uporno vztrajam pri tem, da ne bom vzela s seboj ničesar toplega.

»Ne in ne, vrnila se bom do septembra«, pojasnujem mami. Ona molči. Čutim njen cmok v grlu in vso moč, ki jo je zbrala, da ne zajoka. Poskušam se hecati:

»Omnia mea mecum porto«, ji govorim in se tolčem po glavi, »celo potrdilo o strokovni usposobljenosti!«

Enaindvajsetega maja 1992 me pospremijo. Ura je osem, jutro je sveže, sončno. Kiki zeha: »Zakaj avtobusi odpeljejo le zjutraj, nobeden opoldne!«

Pripelje avtobus. Dansen gre k soferju, nato se obrne k nam:

»Hej, to ni mestni promet, v Zagreb gre!«

Prvič razmišljam, kolikokrat moram koga poljubiti. Prvič moram paziti, čigavo ime označuje pripadnost skupini. Za nas »mešance« je vseeno, to je naše edino bogastvo.

Posadijo me na »najugodnejši« sedež na kolesih. Noge imam nekje v višini ramen, ker je nahrbtnik pod sedežem.

»Ali ti je udobno?« vpraša mama.

»Super je, sicer pa se vozimo le 48 ur po gozdnih poteh bosanskih hribov, bom že zdržala!« odgovarjam.

Od babice sem dobila 50 dolarjev, ki jih je neznan stric Sam poslal v prejšnjem stoletju. Ali so še veljavni? Teta Ivanka mi rine v žep 200 hrvaških dinarjev za cigarete. Gledam jih skozi motno umazano steklo. Koga naj pogledam zadnjega? Kako naj jim pojasnim, da jih imam rada, da so del mojega življenja, del mene same? Jaz v njih vidim nesrečneže, ki ostajajo skupaj, oni v meni srečnico, ki si bo rešila glavo. Krog brez začetka in konca. Po avtobusu se že širi vonj po kuhanih jajcih in mlademu siru.

»Dobro je, dokler imamo kaj jesti«, reče ženska pred mano.

Slišim hrumenje motorja, čutim kolo pod seboj. Odpeljemo.

Kaj ko bi skočila dol, kaj me briga? Še zadnjč jih vsrkavam vase, obrise dobro znanih obrazov, skozi solze, avtobusno steklo in skozi čas, ki začne neustavljivo teči med mano in njimi.

Kdaj bomo spet skupaj? In kje?

Nekje daleč, ali tu, v meni, Dylanov glas:

»Odgovor, prijatelj, je v vetru zgubljen!«

Prevedla K.M.

Pavle Zidar

Hercegovina

*V gredah kamenja, kjer sonce cveti,
plazi se luskasta kača,
planjava tobaka oksidno gori,
senca se semkaj nikoli ne vrača.*

*Ne gane se steblo, ne gane se list
koruznega lata,
človek je tudi od znoja čist
in sladka požgana je trata.*

*Jedel bi to sredino las,
ki je nekoč bila trava,
vso jo je izžgal goreči čas,
neki obris zdaj v njej tava.*

*To ona je, zemlje sveti pastel,
žena, ki z nami je ob smrti,
ali upanja večnega del,
kruh njen je spravljen v trti.*

*V vsakem odtenku je Bog,
svetloba je bivanje sveto,
naše trpljenje je sneg
in po smrti bo v belo ujeto.*

*Ne videti, ne, ampak slišati skalo,
ko v plazu se sproži.
V zvoku kamna se je prižgalo,
ker še sedaj neprenehoma toži.*

*Le prihajaj, Marija, med nas,
v prividu ali zares,
to je najlepši naš čas,
ko človek mora stopiti čez,*

*čez in verjeti, da vidi
tebe, ki zemlje si del,
o mati sveta, pridi, pridi,
kakor zborna molitev čebel.*

Ob Vnebovzetju 1987

Rose

*Sivi namizni morski prt.
Po njem drsi črna,
prečna muhasta lupina,
spušča v morje mrežo z okenci.*

*V njih se bo okoli polnoči
zadrgnila platinasta rosa
škombrov in sardel.
Taka je pač smrti zel.*

V novi rubriki želimo opozoriti na razne spodrsaljaje in nerodnosti v medijih v Sloveniji, kot jih pač iz naše perspektive — od zunaj — zaznavamo ob poslušanju in branju slovenskih medijev.

● KDO JE ZASLUŽEN
ZA OBUBOŽANJE MANJŠINE
ALI
AFERA ADIT IN ZLOM ZTT
(povzeto po Delu
z dne 18. oktobra 1993)

Čeprav so po obsežnem članku časnikarja Igorja Guzelja prizadeti v medijih (bolj malo prepričljivo) marsikaj zanikali, velja seznaniti bralce z nekaterimi dejstvi, ki jih je odkrila SDK (Služba družbenega knjigovodstva, ki pregleduje finančno delovanje nekaterih družb). Navajamo zanimivejšo odlomke:

V naši prestolnici, na Vodnikovi 133, domuje ADIT d.o.o., mešano podjetje za založništvo, trgovino in inženiring. Je nevpadljiva, medijsko neraziskana, čeprav izjemno zanimiva firma, ki so jo kot delovno organizacijo, katere polno ime je Agencija demokratičnega inozemskega tiska, pred dobrimi osmimi leti spočeli v Gospodarski zbornici Slovenije. Do zatona socializma v Sloveniji je igrala zelo pomembno vlogo, saj je očitno nastala, ker je režim potreboval kuliso za finančne transakcije »posebnega družbenega pomena.«

Ali, bolj konkretno povedano, skozi ADIT je družben denar romal v Italijo in pomagal pokrivati mnogokate izdatke zamejskih rojakov.

Leta 1990, ko je kot tuji družbenik vstopila vanj Založba tržaškega tiska (ZTT-EST d.d.), so ga pretransformirali v d.o.o. Kmalu je tudi ZTT ugotovila, da ni najbolj pametno biti zraven, in je februarja 1991 svojo osnovno vlogo (dobrih 75 odstotkov kapitala družbe) prepustila tujemu podjetju Profinest Limited, ki ima sedež v Tortoli na britanskih Deviških otokih. No, Profinest Limited ni drugega kot poštni predal, odprt pod imenom enega ali dveh tržaških poslovnežev slovenskega rodu, v deviško nedolžnost protagonistov Aditovega minulega udejstvovanja pa bolje obveščeni itak niso verjeli.

Junija letos, ko je inšpektorica Valenka Suhadolnik končala dvome-sečno kontrolo v Aditu, se je med

bolje obveščene uvrstila tudi SDK. Kolikor nam je znano, so inšpektorični izsledki v obliki uradne ovadbe že pred tedni dopotovali na tožilstvo, od katerega je odvisen nadaljnji razplet zgodbe.

Suhadolnikova je sadove brskanja po Aditovih papirjih strnila v 18 strani dolg zapisnik, ki je razdeljen v tri tematska poglavja. Najbolj nape-to je gotovo drugo; potrjuje namreč Delovo spomladansko informacijo o tem, da je bil Adit v polpreteklosti izvajalec zaupanih političnih sklepov, požegnanih na najvišji ravni, saj razgalja transakcijo iz decembra 1989. Takrat je ADIT po volji koordinacijskega odbora IS skupščine SRS za krepitev materialne osnove slovenske narodnostne skupnosti v zamejstvu (posredovala mu je Šinigojeva »zunanja ministrica« Cvetka Selšek) pri LB Gospodarski banki najel posojilo v dinarski protivrednosti 5 milijard lir, s katerim naj bi kreditiral svoje tekoče poslovanje. Potrebne garancije sta prispevala SAFTI, tržaška finančna družba Slovencev v Italiji, in Tržaška kreditna banka (TKB). Mane-ver so izpeljali rutinsko in brez vsakih zapletov, kar daje slutiti, da je sodil k že utečeni praksi prikritega dodatnega financiranja pravovernega pola rojakov onkraj meje, ki je »nagrada-je« uradno priznane dotacije iz proračuna.

Zgovoren je tudi način vračanja posojila: v aneksih k pogodbi je nenadoma postal dolgoročen (do konca leta 1994), poplačali pa naj bi ga s cesijami raznih terjatev in obveznosti ter s prenakazili viška prihodkov Narodne banke Slovenije, katerega vir so tečajne razlike(!) — oboje v re-žiji GZS. Takratnih, 468,2 milijarde din je namreč ADIT v celoti prenesel v tujino. Kot krinka so mu rabile fiktivne fakture za dobavo odvečnih izvodov Primorskega dnevnika, Gos-podarstva, Novega Matajurja in Ga-leba v obdobju od 1986 do 1989. Slednje je izdajal ZTT, vendar v tak-

šnih količinah, da so večinoma roma-la naravnost na papirniške odpade.

Sklep je zgovoren: izkazana izguba v višini 79,3 milijona SIT je le navidezna. Aditu so kratko malo pre-pustili breme financiranja narodne manjšine v Italiji. Kot pravna oseba je »z neurejenim knjigovodstvom in z nepravilnim izkazovanjem deviznih terjatev... skušal dokaze o prenosu deviz v tujino postopoma zabrisati.«

Zapisnik SDK navaja, da so 5 mi-lijard lir »transferiral« s pomočjo 77 lažnih faktur. Kot je iz aneksa k Adi-tovemu srednjeročnemu planu raz-brala inšpektorica, je način porabe določala finančna družba SAFTI, ki je tudi najverjetnejši lastnik obeh ban-čnih računov, na katera se je stekel denar. Pri tem ostaja še naprej zavito v meglo, zakaj je okroglo 4 milijar-de ITL romalo v Trst, malo manj kot milijarda pa v Schweizerische Bank-verein v Zürich. So si mar »zaslužni« že na začetku izvolili nakazati provi-zijo, kakršna pritiče avtorjem genial-nih receptov? So že tedaj kopicili ka-pitalsko rezervo?

Stvar kajpak vpije po malce teme-ljitejši razlagi: ADIT in ZTT sta prek tradicionalno dobro informiranega Saftija, ki je jeseni 1991 pospešeno poravnaval obveznosti do posamez-nih tujih dobaviteljev, od »zaupnikov« v oblastnih krogih očitno zvedela, da se v Sloveniji pripravlja zamenjava di-narjev v tolarje in hkrati velika deval-vacija. Banka je kasneje zagnala vik in krik, vendar prevare ni mogla do-kazati. Safti je umaknil garancijo, ADIT pa je iz dolžnika LBGB »prera-stel« v upnika ZTT. Toda v njego-vi knjigovodski dokumentaciji, kjer manjka kup evidenc, je inšpektorica SDK na kontu terjatev do tržaške za-ložbe odkrila zabeleženih le skrom-nih 70 milijonov SIT. Če bi se stanje pravilno preračunavalo, ugotavlja in-špektorica, in če bi upoštevali velike tečajne razlike, bi v bilanci za leto 1992 moral dolg ZTT biti vsaj tri mi-lijarde lir oziroma 201 milijon 237 SIT.

Inšpektorica Suhadolnikova nam-reč v prvi polovici gradiva obravna-va usodo 816 milijonov 649 tisoč 500 lir oziroma 54,6 milijona tolarjev, ki

*Prispevajte
v sklad za kulturo
in za naš sedež
v središču mesta*

**AKCIJA
10.000 LIR
ZA KULTURO**

jih je ADIT lani iztržil s prodajo sežanske poslovno-skladiščne zgradbe in 1200 kvadratnih metrov zemljišča Distriestu d.o.o. (mimogrede: Distriest je Saftijeva firma, zaradi česar se celoten posel že v osnovi kaže kot svojevrsna ukana, speljana v okviru firm iz ene in iste složne »družine«). ADIT je znesek uporabil za domnevno plačilo starih dolgov do tujih dobaviteljev, denimo FARCO s.r.l. Trst, F.E.R.A.G., Combako SNC, Typographic, Lintech engineering & technologies itd. Vendar je pregled razodel, da so bili vsi izstavljeni računi enkrat že v celoti poravnani. Denar in skladišče, oboje je ostalo v lasti članov naveze pod popolnim ali večinskim nadzorstvom Saftija, Adit pa je v škodo dveh slovenskih upnikov (ljubljske Papirografike in dolskega Juba) programirano storil nov korak v smeri lastnega konca.

Kot takšen je dejansko »vroča tema«, kajti skozenj se nepoučenim razodeva, kako so vplivni tovariši veržili včasih, in hkrati, kako vplivni gosposdije nameravajo veržiti zdaj oziroma v prihodnje.

● LEV DETELA OB ANTOLOGIJI SLOVENSKE POEZIJE

Ob polemikah, ki so se razvnele ob najnovjšem izboru iz slovenske lirike (sestavljalca Peter Kolšek in Drago Bajt), ki obsega 600 strani, je pisatelj in publicist Lev Detela z Dunaja ob vrsti tehničnih pomislekov izrekel tudi sledečega:

Opazna določena neuravnoteženost med velikim centrom (Ljubljana) in različnimi po navadi bistveno bolj marginalno upoštevanimi protagonisti, ki jih je življenje izvrglo v provinco ali pa celo v zamejstva v Italiji in Avstriji (da, joj, o prekletstvu zdomstva, ki te za vse žive in mrtve dni izradira iz literarne zgodovine slovenskega naroda, sploh ne govorimo).

Na koncu pa duhovito pribije:

Zato je treba v tej antologiji brati tudi tisto, kar se skriva na velikanski belini nepotiskanega papirja. Treba je brati luknje v tem siru slovenske poezije, da si lahko ustvariš bolj popolno podobo o tem, kaj je bila in kaj je usoda slovenskega pesništva sredi velikega sveta, ki nas obdaja.

O tem pozabljaju zamejstva se spomnimo tudi ob poročilu o zborovanju slavistov v Celju, kjer poročevalec v lj. Delu našteje vse mogoče, pozabi povedati, da je bila tam predstavljena najnovjša knjiga Pahorjev

Slovenska prosveta
in Zveza slovenske katoliške
prosvete

razpisujeta

XIX. tekmovanje
zamejskih amaterskih odrov

MLADI ODER

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.

Tekmovanje traja do konca leta 1993. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 370-846 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.

zbornik, ki je izšla v Trstu, in da je tam spregovoril tudi Boris Pahor sam in s svojim govorom požel velik aplavz številne slavistične srenje.

● ZALOŽNIKI V SLOVENIJI VČERAJ IN DANES

Novi šef »nove« založbe DZS (prej Državna založba Slovenije, zdaj privatizirana, z ohranitvijo znaka DZS, ki pa so mu dali novi kapitalisti nov slogan: Drzni Znanilci Sprememb, (in najbrž z ohranitvijo — ali bolje polastitvijo — prejšnjega trga in kapitala??), imenuje ta tip založnikov — kapitaliste z visoko nacionalno (po naše bolj verjetno finančno) zavestjo, govori kot komercialist. Vsekakor pa nas v članku predvsem zanima oznaka nekdanjih šefov založb. Takole pravi o njih:

Zavedati se morate naslednjega: včasih so bile slovenske založbe zelo nenavadna oblika sobivanja partije in kulturne inteligence. V slovenskih založbah so uredniki dobivali službe kot nekakšne sinekture, ugledni pisatelji so dobivali uredniška mesta zato, da so v miru pisali in da se niso pritoževali nad režimom. Po drugi strani so postavljali direktorje po partijski liniji, in ko je direktor prišel v rdeče številke, je šel lahko vedno na CK in dobil denar, da so bili kulturniki tiho.

No, nam, ki živimo in že ves čas spremljamo to od zunaj, to pač ni novo!

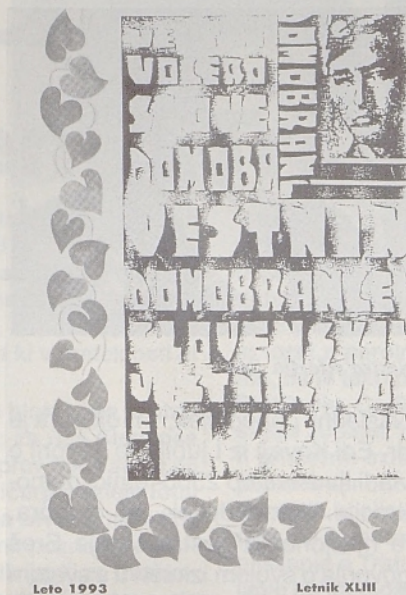
Kritikastrček

VESTNIK-VOCERO

Leto 1993, letnik 43, Buenos Aires

Izdaja uredniški odbor, odg. urednik Rudi Bras

Gre za revijo, ki je kontinuirano izhajala 43 let kot glasilo »slovenskih domobrancev in drugih rodoljubov«. Ta številka obsega kar 80 strani drobnega tiska v večjem formatu in prinaša razmeroma tehtno gradivo za raziskovalce in zgodovinarje, pa tudi ostale, ki jih utegnejo zanimati nekatera doslej ne dovolj raziskana dejstva iz časa revolucije in po njej, pa tudi pogledi na današnjo situacijo v Sloveniji s posebnega zornega kota, ki ga marsikdo ni vajen. V tem smislu so nekateri članki, razprave ali odlomki sestavkov predvsem za bralca iz Slovenije, ki je o tem malo informiran, naravnost »slastni«. Človeku pride na misel, kako malo ali nič o tem, kaj se je dogajalo, pisalo in mislilo v krogu okrog Vestnika, so vedeli v Sloveniji — in nasprotno —, kako odlično so bili informirani o dogajanju v domovini — in so tudi danes — naši emigrantski izobraženci. Naravnost neverjeten razgled nad vsem, kar izhaja, kar pišejo mediji, kar se dogaja v parlamentu, ocene zgodovinskih knjig in javnih nastopov oz. člankov vidnih osebnosti, pa tudi iskanje novih virov za lastne raziskave, ne manjka pa tudi svetovnih razlogov. Tu najdemo Spomenko, ponatis njenega članka iz Žirovskega občasnika in primerjava takratnih njenih misli o spravi iz l. 1990 in se-

danjih, najdemo Bučarja in Zlobca in Žarka Petana, Književne liste in Sobotna branja, Danila Slivnika in dr. Susla, Franca Jurija pa Bavčarja in Janšo, Siršeta in Toneta Ferenca, dr. Jožeta Bernika in Andreja Rota, Kermaunerja, Slovenski almanah in J. Švajncerja, Premike pa V. Blažiča, V. Ošlaka, Habjana, Janeza Kocijančiča. — Najdemo sicer tudi kakšno debelo dezinformacijo, recimo da je bil Janez Gradišnik na Go-

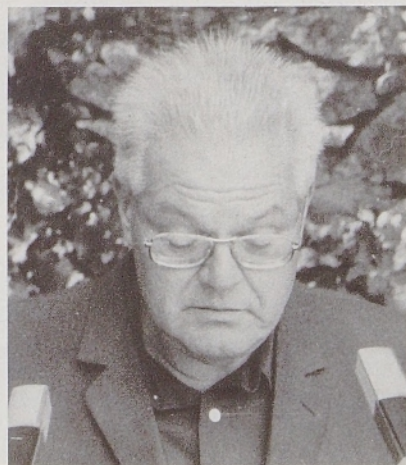
lem otoku, Švajncer pa je dvakrat zapisan kot Švanjcer. V reviji najdemo citate iz revije Borec, nekaj ponatisov, npr. polemiko Rebula-Messner v Družini in pripis Janeza Gruma. Zanimivi so kritični pogledi na Kosovo Staliniščno revolucijo na Slovenskem, kjer članar očita avtorju preveč hladen in neprizadet pristop, čeprav pohvali natančnost avtorjev in navede tudi podobno pohvalo I. Žajdele v slovenskem časopisu.

Ludovik Ceglar navaja seznam pobitih duhovnikov in bogoslovcev (teh je bilo 63). Posebej zanimiv je razdelek iz zaprtih arhivov, kjer najdemo dokumente s sodnih procesov proti generalu Rupniku in o zaslišanju dr. Hacina s slovičega procesa. Več člankov dodaja tehtne dodatke k poročilom o vetrinjski tragediji, Janez Grum pa govori o stikih protikomunističnega tabora z zahodnimi zavezniki. Obsežen članek Slovenija po volitvah kaže veliko razgledanost po današnji slovenski politični sceni v domovini. Boštjan Kocmur zanimivo prikazuje v članku V oblasti evrokomunizma dogajanje v današnji ideološko-politični sferi od osamosvojitve Slovenije do danes, s pogledi v preteklost in prihodnost. Za bralce pa, ki Vestnika doslej niso poznali, bo najbolj informativen uvodni članek o zgodovini te revije in njenih smernicah skozi vseh 43 let. Članek je obenem tudi slovo te revije, ki naj bi odslej našla svojega nadaljevalca v Novi slovenski zavezi in njenem glasilu Zaveza.

Zora Tavčar

Umrl teolog Janez Vodopivec

V Rimu je 29. oktobra umrl znani slovenski teolog prof. dr. Janez Vodopivec. Rodil se je 6. aprila 1917 v Ljubljani v primorski družini iz Dornberka in bil posvečen na dan napada na Jugoslavijo 6. aprila 1941. Naslednje leto je doktoriral iz teologije, nakar je študiral še na Gregorijani v Rimu in se vrnil kot predavatelj na ljubljansko teološko fakulteto. Maja 1945 se je z večjim delom bogoslovcev in profesorjev zatekel na Koroško, nato pa v Briksen. Naselil se je v Rimu in postal leta 1949 asistent na Urbaniani, kjer je ostal v rednem delovnem razmerju do leta 1991. Postal je redni profesor ekleziologije in ekumenizma, dekan teološke fakultete, urednik fakultetne revije Euntas docete. Dobre stike je imel tudi s protestanti. Kot strokovnjak je sodeloval pri II. vatikanskem koncilu v Willebrandsovi komisiji in formuliral več pomembnih poglavij koncilskih dokumentov. Leta 1983 je predaval na Študijskih dnevih Draga o Kvasu novega krščanstva, tako da je širše občinstvo spoznalo njegovo globino in domačnost, navezanost na domači kraj in razgledanost, saj so bile njegove odlike bolj znane v mednarodnih teoloških krogih. Pokopali so ga 2. novembra na rimskem pokopališču Prima Porta.

Začetek sezone DSI

Prof. Jože Velikonja

Kljub oviram, ki jih predstavlja-
jo obnovitvena dela v Peterlinovi
dvorani, se je sezona Društva slo-
venskih izobražencev redno začela.
Prvi predavatelj v društvu je bil
prof. Jože Velikonja, dolgoletni pri-
jatelj naših organizacij, ki že dolgo
živi in dela v Združenih državah
Amerike. Prof. Velikonja je 4. okto-
bra predaval o slovenskih rojakih,
ki so v ZDA dosegli vidne uspehe
na raznih področjih in je ob tem
predstavil tudi svoj in Lenčkov
»Who is who« o Slovencih v ZDA.

Sestra Marija Sreš

Naslednji ponedeljek, 11. oktobra je
dr. Edi Kovač iz Ljubljane govoril o
vladi ljudstva ob 2500-letnici demo-
kracije. V ponedeljek, 18. oktobra,
je misijonarka sestra Marija Sreš
govorila o svojem izkustvu s svetom
indijske ženske. Svoje predavanje
je popestrila z diapozitivi. Zadnji p-
nedeljek v oktobru je kulturni večer
odpadel zaradi del v dvorani.

Obnovitvena dela na sedežu
napredujejo, vendar počasneje, kot
so načrtovali. Računajo, da bodo
dela dokončana do konca tega leta.

Delovanje SKK

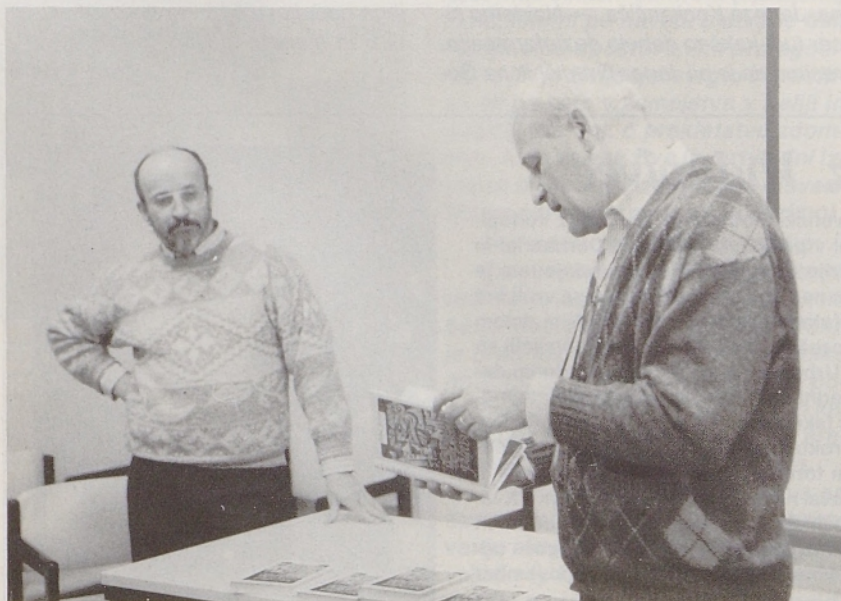
Slovenski kulturni klub, ki združuje
predvsem srednješolsko mladino, je
odprl vrata mladim v soboto, 2. oktobra.
Od takrat se mladi srečujejo vsako so-
boto ob 18.30. Poleg otvoritvenega ve-
čera so bili na vrsti še: predavanje o
krvavih dogodkih v bivši Sovjetski zve-
zi (Stojan Spetič, 9. okt.); filmski večer
(16. okt.); srečanje z mladimi argentins-
skimi pevci (23. okt.); predavanje o pre-
minulem pesniku in pisatelju Mateju
Boru (prof. Nada Pertot, 30. okt.).

PESMI LEVA DETELE IZŠLE V SLOVENIJI

DUH IN TELO je naslov nove knji-
ge Leva Detele, ki jo je nedavno izdala
založba Mihelač v Ljubljani. Bralcem v
Sloveniji ponuja avtor, ki je dolga de-
setletja sodil med tam zamolčane pis-
ce, izbor iz svojih dosedanjih sedmih
pesniških zbirk. Te je objavil v Trstu,
Celovcu, Londonu, na Dunaju ter v
Canberri v Avstraliji. Pesmi Leva Dete-
le je uredil in izbral Tone Pavček, knji-
go pa na primeren način opremil Jure
Kocbek. Kritika opozarja na kozmopo-
litsko razgledanost Leva Detele, ki ve-
je iz njegove temne, fantastične in sur-
realne poezije. To je po izboru iz Dete-
love zgodnje proze POSLEDNJA GO-
RA, ki je izšla lani v Ljubljani, druga knji-
ga Leva Detele, ki so jo izdali v Slove-
niji. Estetsko oblikovana zbirka izbrane
poezije DUH IN TELO stane 1575 slo-
venskih tolarjev, oziroma protivrednost
v drugih valutih.

UMRLA LJUBA SLAVIK

V kraju Francavilla a Mare (Chieti),
kjer je zadnja leta živela pri sinu, je 19.
julija umrla Ljuba Grzinić Slavik, ena
zadnjih predstavnic kulturnega in poli-
tičnega odpora Slovencev in Hrvatov
proti raznarodovanju že tik po prvi sve-
tovni vojni. Rodila se je v Humu v hrva-
ški Istri 21. februarja 1905. Delala je v
mladinskih društvih in bila večkrat zapr-
ta. Poročila se je z dr. Slavojem Slavi-
kom in imela tri otroke. Slavoj je bil sin
znanega vodilnega predstavnika Edino-
sti dr. Edvarda Slavika in je bil obsojen
na II. tržaškem procesu. Umrj je v ta-
borišču Mauthausen. Na njeno željo so
jo pokopali v družinski grobnici Slavi-
kovih na Proseku.

Dr. Borut Korun (levo) pripoveduje o svojih potovanjih po Srednji Ameriki.

Primorski dnevi na Koroškem

V okviru petih Koroških dnevov na Koroškem, ki jih vsako leto izmenično na Koroškem oziroma v Italiji prirejajo Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici, Krščanska kulturna zveza v Celovcu in Slovenska prosveta iz Trsta, je bilo tudi letos na Koroškem več kulturnih prireditev. Tako so z goriške strani gostovali na Koroškem igralna skupina Štandrež in gojenci glasbenega centra Emil Komel, Tržačani pa so pripravili slikarsko razstavo prof. Jasne Merku v Mohorjevi knjigarni in literarni večer s pesnikom Vinkom Beličičem ob njegovi 80-letnici. Večer je bil v Tischlerjevi dvorani, pesnika pa je predstavila prof. Ester Sferco. (foto desno)

ARGENTINSKA PEVCA MED NAMI

V četrtek, 21. oktobra, sta nastopila v Števerjanu, v nedeljo, 24. oktobra pa v župnijski cerkvi sv. Jerneja na Opčinah mlada pevca, slovenska rojaka iz Argentine, mezzosopranistka Ani Rode in basist Luka Debevec Mayer. Na orgle ju je spremljal Ivan Vombergar. Koncert izključno nabožnih pesmi je med poslušalci naletel na izredno ugoden sprejem in odobravanje.

UMRL JE PROF. V. DEŠKO

16. septembra je umrl v Trstu dolgoletni profesor na slovenskih šolah v Trstu Vladimir Deško. Rodil se je 27. decembra 1915 v Trstu, kjer je diplomiral na Leposlovnji fakulteti in se zaposlil kot profesor. Ko so zavezniki jeseni 1945 obnovili slovensko šolstvo, je bil med redkimi domačini, ki so ob gonji leve, ki je bojkotirala ZVU, sprejel mesto profesorja. Na nižji srednji šoli, nato pa na trgovski akademiji je poučeval do šolskega leta 1976-77.

GRAZIANO CRUCIL PREDSEDNIK

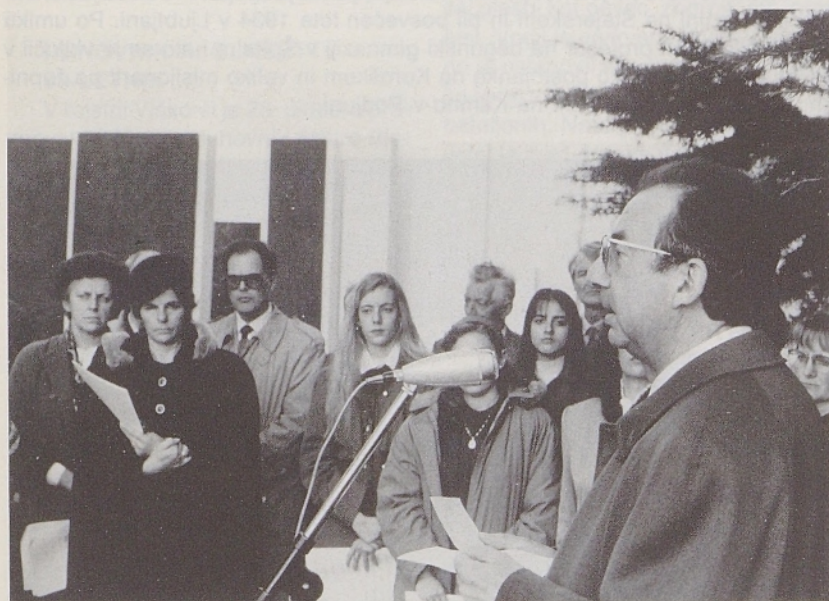
Zveza Slovencev po svetu, nekdanja Zveza slovenskih izseljencev iz Furlanije-Juljske krajine, ima novega predsednika. Na zadnjem občnem zboru je bil izvoljen 53-letni Graziano Crucil, po izvoru iz Podbonesca. Podpredsednika sta Riccardo Ruttar in Elio Vogrig.

DRUŠTVO PLANIKA IN KASETA VIŠARSKEGA KVINTETA

V Kanalski dolini je skupina Slovencev ustanovila novo društvo Planika. Njegov predsednik je Tonči Sivec, javnosti pa se je predstavilo 27. septembra v Naborjetu. Nastopil je Višarski kvintet, ki je izdal svojo glasbeno kaseto s petjem v slovenščini, nemščini, furlanščini in italijanščini. Ravnatelj Slovenskega raziskovalnega inštituta prof. Emidij Susič, vodja krajevnega sedeža SLORI Salvatore Venosi in avtor pa so predstavili študijo prof. Roberta Minnichia Socialni antropolog o Slovencih.

KIPI V TOLMINU

V Tolminu so odkrili doprsna kipa Simona Gregorčiča in Ivana Preglja, ponovno pa so postavili doprsni spomenik Danteja Alighierija, ki naj bi bil po starem izročilu preživel nekaj časa v Tolminu. Spomenik so postavili fašisti leta 1928, po vojni pa je bil odstranjen. Zdaj so ga ponovno postavili s podstavkom, ki nosi protislovenski napis, vred, zato je prišlo do razumljivih kritik in predlogov o ponovnem razmisleku. Kip so končno ponovno odstranili.

Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici je tudi letos ob dnevu mrtvih počastila spomin tistih, ki so pretrpeli taborišče v Gonarsu. Na posnetku govornik prof. Andrej Bratuž in pevci iz Štandreža.

TRŽAŠKI ZBIRKI V KOPRU

Založba Lipa iz Kopra je izdala dve pesniški zbirki tržaških avtorjev: Sledovi v pesku Marija Čuka in Bližanje Borisa Pangerca. Med več predstavitvami naj omenimo lep večer v Tržaški knjigarni 5. oktobra. O zbirkah je spregovorila prof. Sonja Starc, avtorja pa sta prebrala nekaj poezij.

UMRL BENEŠKI PESNIK GIORGIO QUALIZZA

Poleti je na Poljskem nesrečno utočil v jezeru 42-letni pesnik in beneški kulturni delavec prof. Giorgio Qualizza. Pokopali so ga v rojstnem Gorenjem Tarbiju 7. avgusta. Svoječas je študiral v videmskem semenišču, ga zapustil in na Leposlovnji fakulteti v Trstu diplomiral s tezo o slovenskih pregovorih v Nadiških dolinah. Nato je na videmski univerzi študiral ruščino in poljščino, med številnimi obiski na Poljskem pa se je ukvarjal še z bolgarščino. Odpovedal se je poučevanju in skromno živel za svoje raziskave in poezijo. V samozaložbi je leta 1989 izdal zbirko v italijanščini *È dolce il sale*, naslednje leto slovensko zbirko *Kapje sonca*, leta 1991 pa v poljščini zbirko *Polska-Polonia*.

UMRL AKADEMIK MATEJ BOR

Književnik Matej Bor je 14. aprila praznoval 80-letnico. Takrat so mu izdali roman *Jernov rokopis* ali *Martinove sence*. Jeseni pa se mu je življenje izteklo. Pokopali so ga 5. oktobra. Rodil se je s pravim imenom Vladimir Pavšič v Grgarju pri Gorici, od gimnazijskih let pa je živel v osrednji Sloveniji. Diplomiral je iz slavistike leta 1937 in bil nekaj časa profesor, od leta 1948 pa svobodni književnik. V partizanih je napisal znani zbirki *Previharimo viharje* in *Pesmi*, pa tudi gledališka dela. Po vojni je pisal liriko, prozo, dramatiko, kritiko in esejistiko, prevajal (zlasti pomemben je za Shakespeara). Od leta 1965 je bil član SAZU. Zadnja leta pa je bil dejaven tudi pri gibanju za varstvo okolja in med zagovorniki »venetske teorije« pri etnogenezi Slovencev.

OSVOBODILNI SPISI II.

Društvo 2000 iz Ljubljane je na 539 straneh izdalo drugi del *Osvobodilnih spisov* Edvarda Kocbeka. V njem so politični govori, pisma in drugo gradivo od decembra 1943 do decembra 1951.

Dekliška pevška skupina Vesela pomlad z Opčin je v nedeljo, 7. novembra ob 15-letnici delovanja nastopila pod vodstvom svojega dirigenta in ustanovitelja Franca Pohajača v evangeličanski cerkvi v Trstu s samostojnim koncertom.

Smrti med javnimi delavci na Koroškem

Smrtna kosa je v zadnjih mesecih večkrat segla med javne delavce na Koroškem.

6. septembra je v 67. letu starosti umrl Janez Lesjak, prosvetni delavec na Kostanjah. Že leta 1948 je bil predsednik društva *Drabosnjak*, ko se je vrnil iz izseljenstva v Švici in Nemčiji, pa je leta 1973 spet prevzel predsedstvo oživljenega društva, ki je dostojno počastilo 150-letnico smrti bukovnika Andreja Šušterja *Drabosnjaka* in uredilo *Drabosnjakov dom*.

8. septembra je umrl 72-letni bivši mestni župnik iz Pliberka Alojzij Kulmež. Rodil se je na Suhi in bil posvečen leta 1948. V Pliberku je bil 4 leta kaplan, 34 let pa župnik, umrl pa je tik po imenovanju naslednika. Imel je izreden pogreb.

14. septembra pa je umrl 88-letni salezijanec Alojz Luskar. Rodil se je v Šentvidu pri Planini na Štajerskem in bil posvečen leta 1934 v Ljubljani. Po umiku na Koroško je bil profesor na begunski gimnaziji v Špitalu, nato se je vključil v slovensko salezijansko postojanko na Koroškem in veliko misijonaril po župnijah. Nazadnje je bil župnik na Kamnu v Podjuni.

Peter Močnik, Riccardo Illy, Martin Brecej in Andrej Berdon med volilno kampanjo v Trstu.

SLOVENSKA

»PRAPORŠČAKA DELA«

Na Kvirinalu v Rimu so 26. oktobra podelili 25 višješolskim abiturientom iz vse Italije priznanje »praporščaka dela«. Med njimi sta tudi dva slovenska odličnjaka: Marija Mamolo iz Trsta in Jan Bednarik iz Gorice, ki sta obenem edina nagrajenca iz obeh pokrajin.

TRŽAŠKI OKTET V ARGENTINI

Tržaški oktet je oktobra opravil 16-dnevno pevsko turnejo med Slovenci v Argentini. Gostovanje je pripravila Zedinjena Slovenija. Pevci so pod vodstvom Aleksandre Pertot izvedli deset koncertov, peli so pri dveh mašah in še ob nekaterih priložnostih, in to v Buenos Airesu, Bariločah in Mendози. Poročila, ki jih je pošiljal njihov stalni spremljevalec, časnikar Jože Koren, vtisi po povratku in odmevi v slovenskem tisku v Argentini govorijo o tem, da je pobuda izvrstno uspeła.

KATINARSKA CERKEV V SLIKI IN BESEDI

V zbirki Sakralni spomeniki Primorske je ob stoletnici župnije Presvete Trojice na Katinari pri Trstu izšla bogata brošura o tamkajšnji cerkvi, ki jo je v slovenščini in delno v italijanščini sestavil Joško Gerdol. Med drugim vsebuje barvne reprodukcije slikarij Tonea Kralja. Knjižico so predstavili 22. oktobra. Govoril je prof. Pavle Merku, o stenskih slikah T. Kralja pa Miro Oppelt.

DUHOVNIK A. BLASUTTO 80-LETNIK

V rojstni Viškorši je 23. oktobra praznoval 80-letnico duhovnik Arturo Blasutto. Posvečen je bil leta 1936 v Vidmu, deset let je služboval v Reziji, nato je bil do leta 1956 na Lesah v Benečiji. V starosti 43 let je bil upokojen »zaradi preganjanja in strupenih besed«, kot je zapisal Dom. Od takrat živi zavedni duhovnik kot zasebnik v svoji Terski dolini.

SLAVISTI V CELJU

Od 14. do 16. oktobra so slovenski slavisti zborovali v Celju. Prvi referat je imela Marija Pirjevec s tržaške univerze. Posvetila ga je pisatelju Borisu Pahorju ob njegovi 80-letnici. Nastopil je tudi sam jubilar.

O jezikovnih vprašanjih v zamejstvu pa so govorili Samo Pahor, Majda Kaučič Baša in Teodor Domej.

Hvaležnica v stolnici sv. Justa

V tržaški stolnici sv. Justa je bila 14. novembra tradicionalna hvaležnica. Lepo oblikovana zahvalna maša s številno udeležbo skavtinj in skavtov v kroju, ljudskih noš, pevcev pod vodstvom Edija Raceta in otroškega zbora Kresnice pod vodstvom s. Karmen Koren in seveda slovenskih vernikov iz vse škofije je bila tokrat posvečena razmišljanju o družbenih odgovornostih katoličanov. Somaševanje je vodil tržaški škof msgr. Lorenzo Bellomi, saj je hvaležnica priljubljena priložnost za srečanje tržaškega škofa s slovenskimi verniki.

UMRL CVETO MARC

8. novembra je umrl zaslužni javni delavec iz Doline Cveto Marc. Rodil se je leta 1915 v Borštu in se kmalu zapisal glasbi kot pevec, zborovodja, organist. Vodil je cerkvene zборе, med vojnjo je ustanovil slovenski zbor v Aquili, ko je bil s slovenskimi fanti v posebnih bataljonih. Nato je bil v partizanih. Po vojni je med drugim dirigiral zборе Valentin Vodnik v Dolini, Fran Venturini pri Domju, Jadran v Miljah, cerkveni pevski zbor v Mačkoljah in zbor upokojencev dolinske občine.

DR. FRANCI ZWITTER 80-LETNIK

Zgodovinski voditelj levo usmerjenih Slovencev na Koroškem dr. Franci Zwitter je 10. oktobra praznoval 80-letnico. Po vojni je bil urednik Slovenskega vestnika, nato od 1948 do 1969 predsednik Slovenske prosvetne zveze in od ustanovitve leta 1955 do leta 1982 predsednik Zveze slovenskih organizacij.

Do nedavnega zasedanja v Bratislavi je bil tudi koordinator Delovne skupnosti narodnosti sosednjih dežel.

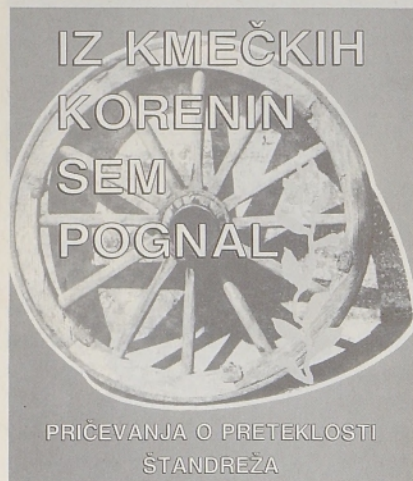
DRUGO ŠKOFIJSKO ZBOROVANJE ZA PRENOVO

Koprska škofija je 16. oktobra po daljši pripravi izvedla na Mirenskem gradu II. škofijsko zborovanje za duhovno in pastoralno prenovo kopske škofije. Prvo zborovanje je bilo 28. novembra 1992. Tokrat so dali velik poudarek družini, potrebnim in cerkvenim strukturam.

ŠKOFJE O MANJŠINAH

V Briksnu na Južnem Tirolskem je bilo od 18. do 22. oktobra posvetovanje škofov iz enajstih evropskih držav o pravicah manjšin in sožitju različnih narodnostnih skupnosti. Slovenijo je zastopal kopski škof Metod Pirih, ki je poročal o stanju italijanske in madžarske manjšine. Na zasedanju pa so sodelovali tudi škofje zamejskih Slovencev: Bellomi iz Trsta, Bommarco iz Gorice, pomožni škof Brollo iz Vidma in Kapelari iz Celovca. Goriški nadškof pa se je v odmevnem intervjuju prepustil kričnim ocenam slovenskega ravnanja z italijansko manjšino.

Iz kmečkih korenin sem pognal

To je naslov obsežne in bogate knjige, ki jo je s podnaslovom Pričevanja o preteklosti Štandreža izdalo prosvetno društvo Štandrež, uredila pa prof. Lučana Budal. Predstavili so jo 13. novembra v domači dvorani župnijskega doma Anton Gregorčič, kjer so tudi odprli razstavo starega kmečkega orodja.

SPOMIN NA DR. KUJARJA V KOTLJAH

V rojstnih Kotljah pri Ravnah na Koroškem so se 30. oktobra slovesno spomnili duhovnika, časnikarja, zgodovinarja in politika dr. Alojzija Kuharja, ki je umrl pred 35 leti v New Yorku. Somaševanje v župnijski cerkvi je vodil mariborski škof Jožef Smej, na steni župnišča so odkrili Kuharjev relief, delo Mira Prodnika, ki ga je odkril državni sekretar za Slovence po svetu Peter Venclj, blagoslovil pa škof Smej. Sledil je kulturni program v Domu Prežihovega Voranca (slavljenčevega brata). Teden prej pa so v Kotljah predstavili zbornik o dr. Kuharju, ki sta ga uredila profesorja Tone Sušnik in Janez Arnež, vsebuje pa referate z lanskega posveta in drugo gradivo.

SLIKAR KOSIČ 60-LETNIK

V Kulturnem centru Srečka Kosovele v Sežani so 14. oktobra odprli razstavo goriškega slikarja Andreja Kosiča ob njegovi 60-letnici. Ob glasbenem programu in recitacijah Aleksija Pregarca je likovnika predstavil umetnostni zgodovinar dr. Ivan Sedej.

PISANOST TRŽAŠKEGA PREBIVALSTVA

Po podatkih, ki jih je objavil tržaški tehnik Meridiano, je bilo 30. septembra v tržaški občini 228.527 stalnih prebivalcev. Od tega jih je bilo rojenih v Trstu le 138.000. Iz Istre se jih je priselilo skoraj 40.000, iz drugih predelov Italije nad 41.000, iz bivše Jugoslavije (brez Istre) 4.400, iz drugih tujih držav okoli 5.000. Iz drugih italijanskih predelov govori statistika o 5.000 priseljencih iz Veneta, 4.900 iz Apulije, 3.400 iz Kampanije, 3.200 s Sicilije, 1.100 iz Kalabrije itd.

RAZSTAVA LOJZETA SPACALA

Starosta slovenskih tržaških slikarjev Lojze Spacal je 30. oktobra odprl razstavo v tržaški galeriji Cartesius. Ob grafikah in prebarvanih odrabljenih matricah so bili na ogled kraški motivi na velikih plutovinastih ploščah.

BORŠTIKOVKO SREČANJE

V tekmovalnem sporedu letošnjega Borštnikovega srečanja v Mariboru se je zvrstilo 13 predstav. Žirija, ki so jo sestavljali predsednik Jože Babič in Ignacija Fridl ter Edi Majaron, je Borštnikovo nagrado in diplomu »za najboljšo predstavo v celoti« podelila projektu Damira Zlatarja Freya Žabe po drami Gregorja Strniše. Med številnimi nagradami naj omenimo nagrado za mladega igralca, ki jo je prejela Lučka Počkaj iz Trsta.

EVASION AND REPATRIATION

Fotoreporter Edi Šelhaus, ki že 20 let raziskuje usodo ameriških letalcev, ki so jih partizani med vojno reševali na Slovenskem, je izdal v ZDA knjigo z zgornjim naslovom. V njej je 20 zgodb rešencev. Eden izmed njih je dober prijatelj ameriškega podpredsednika A. Goreja, ki mu je napisal predgovor v svojčas izdano knjigo spominov na vojna leta. Vseh ameriških rešencev na partizanski strani je bilo 305. O njih je Šelhaus v slovenščini že izdal knjigi Stotinka sreče in Zbogom Liberty Bell.

UMRL MSGR. L. BAZNIK

Že 7. marca je v Euclidu pri Clevelandu umrl po večletni bolezni msgr. Louis Baznik. Rodil se je leta 1907 v Clevelandu, kjer je bil posvečen leta 1935. V letih 1944-49 je bil vojaški kurat, tako da je prišel v stik tudi s slovenskimi begunci v Italiji. Od leta 1952 je bil skoraj 20 let župnik najbolj znane slovenske župnije v ZDA, Sv. Vida v Clevelandu. Tam je zgradil župnijsko dvorano, obnovil župnijsko šolo in zgradil samostan za sestre.

RAZSTAVA MILANA VOLOVŠKA

Oktober in november je slovenski slikar iz Argentine Milan Volovšek razstavljal v rojstnem Mariboru in v Ljubljani. V Mariboru ga je predstavila dr. Irene Mislej, spregovorila pa je tudi županja Magda Tovornik.

Sergij Cesar in Jasna Merku na otvoritvi razstave v knjigarni Mohorjeve v Celovcu v okviru primorskih dni v Koroškem.

POSVETA O IZSELJENCIH

V Prosvetnem domu na Opčinah je bilo 8. oktobra Drugo mednarodno znanstveno srečanje raziskovalcev izseljenstva, ki ga je pripravil Odsek za zgodovino pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu s sodelovanjem Zveze zgodovinskih društev Slovenije. Uvodno poročilo je prebral prof. Matjaž Klemenčič, tržaški referenti pa so bili mlajši zgodovinarji Majda Kodrič, Aleksej Kalc, Pavel Stranj in Milan Bufon.

V kulturnem informacijskem centru Križanke v Ljubljani pa je bil 20. in 21. oktobra »mednarodni simpozij« Kultur- no ustvarjanje Slovencev v Južni Ameri- ki. Iz Trsta so se tam zvrstili referati Alekseja Kalca, Aleša Breclja, Martina Jevnikarja in Zore Tavčar.

Ker so bili pri obeh simpozijih tako prireditelji kot predavatelji sami Slovence, pa čeprav iz različnih držav, »mednarodnost« v naslovih nikakor ni razumljiva.

WOLFOV SIMPOZIJ

V papeškem zavodu Slovenik v Rimu je bil od 13. do 17. septembra znanstveni simpozij o škofu Antonu Alojziju Wolfu, ki je vodil ljubljansko škofijo v letih 1824-59. Začel ga je predsednik Slovenske teološke akademije v Rimu prelat dr. Maksimilijan Jezernik. Zvrstilo se je 25 referatov, ki bodo objavljeni v posebni knjigi, kot je to že dragocen običaj slovenikarskih simpozijev v Rimu. Udeležence je 15. septembra v slovenščini pozdravil papež Janez Pavel II. med splošno avdienco.

34. SLOVENSKI DAN IN SLOVESNOST PRI CLEVELANDU

Na slovenskem letovišču pri Boltanu v Kanadi je bil 27. junija že 34. Slovenski dan. Posvetili so ga slovenski narodni zavesti. Somaševanje je vodil torontski nadškof Lojze Ambrožič. Popoldanski kulturni spored je bil posejan s pozdravi in govori. Slavnostni govornik pa je bil podpredsednik Slovenske ljudske stranke prof. Ludvik Toplak.

V Genevi pri Clevelandu pa se je slovenska politična emigracija na Orlovem vrhu spomnila 50-letnice Grčaric, Turjaka, Jelendola, Mozlja, Kočevja in pa ustanovitve domobranstva. Slavnostni govornik je bil dr. Stanko Kociper, maševal pa je nekdanji domobranski kurat Jože Mejač, CM. Kociprove ocene medvojnih let, ki jih je ponovil v intervjuju za Slovenca, so v emigraciji vzbudile polemike.

SLOVENŠČINA NA KOROŠKIH ŠOLAH

V šolskem letu 1993-94 se uči slovenščine na Koroškem več kot 3.000 učencev in dijakov. Pri tem so upoštevani obiskovalci dvojezičnega pouka, dijaki slovenske gimnazije (459 jih je) in drugih višjih šol ter tisti, ki so izbrali slovenščino kot neobvezni predmet ali tuj jezik. Po šolski reformi izpred šestih let se je število prijav k dvojezičnemu pouku na ljudskih šolah povečalo za 36%.

Na zasebni Glasbeni šoli na Koroškem je skupno 371 gojencev (lani 343).

75-LETNICA BOJEV ZA SEVERNO MEJO

V Mariboru je bila 30. oktobra slovesna akademija ob 75-letnici bojev za slovensko severno mejo. V Narodnem domu so se zbrali preživeli Maistrovi borci. Slavnostni govornik je bil predsednik republike Milan Kučan.

SAMO KOKOROVEC DRUGIČ SVETOVNI PRVAK

Kotalkar openskega društva Polet Samo Kokorovec je v Bordeauxu drugič dosegel svetovni naslov iz kotalkanja v kombinaciji. Napovedal pa je umik iz tekmovalne arene.

PREKMURCI V ARGENTINI

V Bernalu v pokrajini Buenos Airesa so od 24. do 26. oktobra praznovali 50-letnico društva Prekmurcev. Ene- ga izmed tamkajšnjih trgov so poimenovali po Republiki Sloveniji. Med rojake je prišel župan iz Murske Sobote.

KONCERTI V GORICI

Koncertna sezona, ki jo v Gorici prirejata Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel in pa Glasbena matica, se je 7. novembra začela s koncertom akademskega pevskega zbora Tone Tomšič iz Ljubljane v župnijski cerkvi v Štandrežu. Dirigiral je Tržačan Stojan Kuret.

18. SENJAM BENEŠKIH PESMI

Ta priljubljena glasbena prireditev se je po nekajletnem premoru obnovila na Ljesah 7. novembra. Nastopilo je devet skupin in posameznikov. Posebej so nastopili trije bratje in sestra Chia- budini. Prvo mesto je zasedla Elena Bergnach s skladbo Črni rock na besedilo in z glasbo Walterja Qualizze.

UMRL PRELAT VLADISLAV BAVDAŽ

Po dolgi bolezni je 15. novembra umrl v Rimu 73-letni prelat, upokojeni visoki uradnik Državnega tajništva v Vatikanu Vladislav Bavdaž. Rodil se je 28. marca 1920 v Solkanu in se šolal v Gorici, nato je licenciral iz teologije, filozofije in obojnega prava v Rimu in bil posvečen leta 1944 v Subiacu. Po vojni se je vrnil za nekaj časa v Gorico, od leta 1951 do upokojitve iz zdravstvenih razlogov pred kakimi 15 leti pa je delal v Vatikanu, najprej pri koncilski kongregaciji (1951-70), nato v državnem tajništvu. Tam je bil vodja sekcije za pravna vprašanja. Večkrat je pri Sv. sedežu posredoval, ko je šlo za slovenske in pa goriške zadeve. Sodeloval je tudi v slovenski skupnosti v Rimu in bil član disciplinskega sveta Slovenika.

Trenutno ni več nobenega Slovenca v državnem tajništvu, v vatikanski diplomaciji pa je le eden, tajnik nunciatu- re v Moskvi dr. Ivan Jurkovič iz ljubljanske nadškofije.

PAHORJEV ZBORNIK

V kulturnem domu v Trstu je bil 5. novembra Pahorjev večer. Osemdesetletnico pisatelja Borisa Pahorja sta Slavistično društvo in Narodna in študijska knjižnica povzdignila z izdajo Pahorjevega zbornika, ki vsebuje prispevke 26 avtorjev. Na večeru ga je predstavila urednica prof. Marija Pirjevec, njena glavna sodelavka prof. Vera Tutta Ban pa je vodila srečanje. Iz zbornika sta brala Livio Valenčič in prof. Milica Kravos Verč, z odgovori na vprašanja je živahno sodeloval slavljeneec, govor ob jubileju pa je imel pisatelj Alojz Rebula.

OLTRE IL FILO

Zgodovina italijanskega taborišča za Slovence in Hrvate v Gonarsu Oltre il filo (Preko žice), ki jo je napisala in pričevanja ob njej uredila prof. Nadja Pahor Verri iz Trsta, je doživela že več predstavitev. 26. oktobra je bil tak večer na Opčinah, kjer sta med drugimi spregovorila bivša interniranca pisatelja Branka Jurca in Ivan Bratko. 5. novembra pa je bila predstavitev za italijansko občinstvo v tržaškem gledališču Miela. Ob avtorici so govorili zgodovinarja Boris Gombač iz Ljubljane in Gal- liano Fogar iz Trsta, nekdanji vojaški zdravnik v taborišču Mario Cordaro in drugi.

PROF. LJUBO SIRC V GOSPODARSKEM FORUMU

Na zasedanju 6. novembra v Portorožu se je Gospodarski forum pri Slovenskih krščanskih demokratih osamosvojil kot združenje gospodarstvenikov. Za predsednika je bil potrjen minister SKD dr. Igor Umek, za predsednika sveta pa je bil izvoljen prof. Ljubo Sirc.

VESTNIK IZ ARGENTINE PRENEHAL IZHAJATI

Revija Vestnik iz Argentine se je ob koncu izhajanja poslovila od bralcev z 80 strani drobnega tiska debelim zvezkom, ki vsebuje vrsto zanimivih pričevanj zlasti iz časa vojne in revolucije ter drugega gradiva. Dragoceni so zlasti sestavki prof. Janeza Gruma iz ZDA. Uredniki sporočajo, da se njihovo poslanstvo pričevanja o protikomunističnem uporju prenaša na zdaj že utečeno revijo Zaveza v Ljubljani. Nedvomno pa pomeni prenehanje še tega lista v Argentini obubožanje tamkajšnje ustvarjalne skupnosti. V takih primerih pride malokdaj do preliva sodelavcev k drugim časopisom ali revijam in njihove krepitve (čeprav je ravno Vestnik pred leti pritegnil sodelavce nekdanjega Sija), kar bi bilo koristno za tednik Svobodno Slovenijo, revijo Meddobje ipd. Zadnjih 15 let je revijo urejal Albin Magister (ps. Aleš Gošar), kot odgovorni urednik pa je zapisan Rudi Bras, ki pa je že po izidu revije 31. julija umrl v San Justu (Buenos Aires).

25-LETNICA SKPD HRAST

Slovensko katoliško prosvetno društvo Hrast iz Doberdoba je s celovečernim koncertom v domači cerkvi 12. novembra začelo s proslavami ob 25-letnici ustanovitve. Društveni zbor uspešno vodi domačin prof. Hilarij Lavrenčič. Ob koncertu je izšla tudi posebna brošura.

P. RAUSCHER DOBITNIK EINSPIELERJEVE NAGRADE

Narodni svet koroških Slovencev in Krščanska kulturna zveza sta 12. novembra izročila Einspielerjevo nagrado 55-letnemu tajniku Katoliške prosvete v Celovcu prof. Philippu Rauscherju. Slovesnost v Slomškovem domu je vodil predsednik KKZ prof. Janko Zerzer, Janko Merkač iz Slovenskega dušnopastirskega urada pa je v slavnostnem govoru poudaril nagrajenčeve zasluge za sožitje na Koroškem in za uveljavljanje manjšinskih pravic v krški škofiji.

Krstna izvedba Rebulove drame

Slovensko stalno gledališče v Trstu je začelo novo sezono s krstno izvedbo drame tržaškega pisatelja in dramatika Alojza Rebulove Operacija Timava. Predstavlja jo domači ansambel 8. oktobra v režiji Maria Uršiča.

BELGIJSKA ŠTUDIJA O NAŠI MANJŠINI

Na Fakulteti za družbene, politične in gospodarske vede Svobodne univerze v Bruslju je promoviral mladi Belgijec Fabrice Delcourt z disertacijo La minorité slovène dans le Nord-est de l'Italie. V desetih poglavjih predstavlja zgodovino in položaj slovenske manjšine v Italiji, njeno družbeno in politično podobo, zlasti pa pravni položaj in zahteve po pravičnem zakonskem varstvu. Pri tem ocenjuje tudi Maccanicov osnutek in nastop neodvisne Slovenije, opravi pa tudi primerjavo z Južno Tirolsko. V sklepu pravi, da se Slovenci med manjšinami severne Italije pokažejo kot »revna žlahta«, krivdo za to vidi zlasti v mednarodnih in ideoloških sporih, ki so v povojnem času zajeli ta del Evrope. Študija v francoščini šteje 142 strani, ki jim je treba prišteti bibliografske, statistične, kartografske in normativne priloge. F. Delcourt je podatke za disertacijo zbiral tudi v Trstu.

MERKÛJEVE MAŠE

V drugi polovici novembra je tržaški skladatelj Pavle Merkù doživel v svojem rojstnem mestu kar dve izvedbi svojih maš skoraj istočasno. V gledališču Miela je v soboto, 20. novembra, zbor Tone Tomšič izvajal njegov Requiem v latinščini, naslednjega dne

pa je pri nedeljski radijski maši iz rojanske cerkve zbor Gallus iz Celovca izvajal njegovo slovensko mašo o božjem usmiljenju.

Fotografski natečaj

Uredniški odbor MLADIKE razpisuje natečaj za fotografije za naslovno stran revije. Tema tika ni obvezna, vendar naj ustreza značaju revije (narava, okolje, letni časi, etnografija, naši spomeniki, naši prazniki).

Nagradni sklad predvideva:

200.000 lir nagrade za prvo mesto,

100.000 lir nagrade za drugo mesto

in več odkupnih nagrad po 50.000 lir.

Oblika izdelka naj po možnosti odgovarja prostoru, ki je odmerjen sliki na naslovni strani MLADIKE.

Izdelke (največ tri za vsakega udeleženca) naj prijavitelci pošljejo na naslov: MLADIKA, »Fotografski natečaj 1993«, ul. Donizetti, 3 - 34133 TRST-TRIESTE, do 31. decembra 1993.

Umiranje irščine na obroke? *Vida Valenčič*

Vsi keltski narodi (Irci, Škoti, Bretonci, Valižani, Kornijci in prebivalci otoka Man) so »manjšine«, vendar med njihovim položajem in položajem npr. slovenske manjšine v zamejstvu obstaja velika razlika. Po raznih definicijah lahko namreč jezikovne manjšine razdelimo v dve veliki skupini: skupnosti, katerih jezik ni priznan kot uradni jezik kakšne države (med keltskimi narodi so tu deloma izjema Irci) in skupnost (kakor je naša), ki, čeprav v številčni manjšini v državi, kjer je prisotna, govori jezik, ki je priznan kot uradni jezik neke druge države. Zakaj je ta razdelitev pomembna? Če namreč nimaš nobene podpore (ne samo finančne), zgleđa, sodelovanja z »matico« (ker take vrste »matica« ne obstaja), je obstoj jezika v mnogo hujši nevarnosti. In to velja še posebno za okolje (kot je Irska), kjer vlada »vsemogočna« angleščina, ki je preplavila cel svet. Tragika je v tem, da za tako revno državo, kot je Irska, predstavlja prepogosto irščina samo neke vrste »podeželski jezik«, vezan na še ne izbrisano revščino in pomanjkanje irsko-govorečih zahodnih predelov otoka, t.i. okraje Gaeltachtaí, medtem ko je prestiž angleščine vezan na bogastvo, industrijo, razvoj, jezik velikih mest in uradnih dokumentov nasploh (tudi v okviru irske vlade, pa čeprav naj bi bila angleščina šele drugi uradni jezik!), jezik številnih turistov. Tako se je prepogosto širilo prepričanje, da pomeni raba angleščine v vsakdanjem življenju nujen korak k boljšemu življenju. Seveda je za to masovno umiranje irskega jezika krepko pripomogla izredno številčna emigracija v Anglijo in Ameriko; Irci so pogosto bili zanesljiva ocenjena delovna sila za angleško-govoreče države.

V zadnjih desetletjih so bili (še posebno s pomočjo Evropske Skupnosti) ustanovljeni nekateri industrijski obrati v teh zahodnih irsko-govorečih predelih — Gaeltachtaí, to pa je pomenilo tudi priseljevanje novih angleško-govorečih delavcev (iz cele Irske), ki se irščine niso naučili (»Zakaj pa? Irščina je samo "ruralen" jezik!«).

Za nas **biti** Slovenec, nujno predpostavlja tudi **govoriti** slovenščino, vendar situacija irskega naroda in njegovega jezika je popolnoma drugačna.

Razloge lahko poiščemo že pred nekaj stoletji, ko je večkrat nezasišana lakota prisilila čez milijon Ircev v emigracijo, veliko pa tudi v smrt. Večina je bila irsko-govorečih.

Seveda je tudi angleški kolonializem napravil svoje.

Če pa gledamo bolj specifično na današnje čase, obstaja žalostno dejstvo, da so tudi nekateri komunikacijski mediji krepko okrepili angleški jezik tudi v teh irsko-govorečih zahodnih predelih in pokazali premalo zanimanja za pristno irsko kulturo.

Dandanes skuša Irska (kot vsi sorodni keltski narodi) znova »oživeti« svoj jezik — irščino, ki ni še umrl (okrog milijon ljudi »razume« irščino, v vsakdanjem življenju jo pa uporablja samo 15.000 ljudi, čeprav se število, še posebno v Dublinu, nekoliko viša, drugje pa — kjer gospodarstvo ni razvito — niža).

Vlada je spočetka simplicistično mislila, da bo to kar zlahka dosegla s poučevanjem irščine na šolah, torej s t.i. »prostovoljno politiko«. Glede na podobne poskuse oživljanja jezika v drugih državah, pa je postalo kmalu jasno, da je določena mera obveznosti potrebna. Obveznost je nujen faktor pri uničevanju nekega jezika in prav tako je tudi nujen faktor pri »rehabilitaciji« jezika.

Irska vlada ni upoštevala dejstva, da poučevanje irščine v šolah še zdaleč ni dovolj. Vlada ni namreč pripomogla, da bi nastala irsko-govoreča območja tudi izven tradicionalnih irsko-govorečih zahodnih predelov — Gaeltachtaí. Otroci so tako sprejemali učenje irščine kot učenje nečesa mrtvega, jezika, ki ni bil skoraj nič rabljen od medijev, javnosti in na delovnih mestih, torej predmet, katerega se moraš učiti do mature, potem pa ga opustiš.

Politika irske vlade je torej bila polovičarska, saj ni omogočila in spodbujala **rabe** jezika poleg učenja v šolah. Veliko otrok je čutilo nekakšno frustracijo, misleč, da se učijo jezika, ki jim ne bo koristil. Irski narod mora obuditi spoznanje, da je irščina bogastvo, torej ne samo jezik preteklosti, temveč sedanjosti, da ne pomeni samo jezik, ki je vezan na revščino, na revne predele, od koder so se izseljevali in se še izseljujejo.

Država (tudi s pomočjo Evropske Skupnosti) skuša zdaj razviti irsko gospodarstvo in zaceliti to krvavitev izseljenstva z novimi obrati, a prepogosto je Irska v evropskih očeh nekakšna angleško-govoreča pokrajina z lastno vlado.

Irska vlada uporablja irščino samo v 0.2/0.3% vseh prav in še to skoraj izključno v tistih, ki obravnavajo irsko-govoreče predele.

Prevelika naloga je tako prepuščena inštitucijam prostovoljcev, katerim je prihodnost irščine pri srcu.

Samo približno 2% vseh programov, katere oddaja televizija (Radio Telefís Éireann) je v irščini.

Državna letalska družba Aer Lingus skrbi za znanje francoščine in nemščine svojih uslužbencev, še zdaleč pa ne, vsaj moralno, spodbuja učenje irščine.

»Državni« irski časopisi tudi niso preveč naklonjeni irščini: »Irish News« objavlja dnevno 1 članek v irščini, »Irish Times« pa objavlja v irščini tedensko en članek.

(Glede pozitivnih plati pa velja vsaj omeniti cvetočo sodobno književnost v irščini, bodisi ustvarjalno — najbolj znani sodobni irski romanopisec je Máirtín Ó Cadhain — kot prevajalsko).

Glede Severne Irske je problem seveda še neskončno bolj zapleten in prepletajo se razni faktorji: politični, ekonomski, verski, narodni. Britanska vlada ni tu dovolila rabe nobenega drugega jezika razen angleščine. Zdaj lahko irščino poučujejo v nekaterih šolah, vendar očitna je močna diskriminacija do irskega jezika in veliko je še nerešenih političnih problemov.

(Vir podatkov: P. Berresford Ellis: »The Celtic revolution«)

Zorko Šimčič: Odhojene stopinje

Zorko Šimčič, ki živi po vojni v Argentini, je dobil pri Mohorjevi družbi v Celju novo leposlovno knjigo **Odhojene stopinje**. Gre za antologijo pisateljevih novel in črtic, ki jih je napisal v prvih povojnih letih v Rimu, Trstu in Buenos Airesu, ko je kljub med vojno nagrajenemu romanu in knjigi humoresk začel po vojni od začetka, s črtico in jo priobčil v tržaški Mladi setvi leta 1947. To je **Mimo treh belih vrat** in s podnaslovom: Iz dnevnika malega liftboya. Zgodbica o fantu beguncu — pisatelju samem, ki vozi v rimskem nebotičniku dvigalo, opazuje ljudi in čustveno sodeluje pri njihovem življenju. Tu spremlja ljubezen med mlado ameriško filmsko igralko in prav tako mladim stotnikom. Fant je z mladima človekoma tako povezan, da z njima živi, se veseli in žalosti. Črtica je psihološki biser.

Prav tako prisrčna je črtica »...Prežalostne šrifce...«, ki prikazuje prvo povojno dopisovanje med begunci in domačimi v domovini, polno skrivanja, namigovanja, opravičevanja, da bi oblast ne razumela sporočil. In še o igli, ki je iz Argentine ne smeš poslati, ker je uvožena, fant pa jo kljub prepovedi pošlje in se v pismu predsedniku opraviči, da je uradnik prekršil zakon in mu dovolil, da je poslal iglo materi.

Nekdo si je izrezljal slovenski šah, vzel figure iz zgodovine in pravljice, od Kralja Matjaža in Gubca, od Martina Krpana in Lepe Vide do tolminskih upornikov. Z njimi je igral ponoči in se boril s prividi iz zadnje vojne. Občutje je grozotno, na meji blaznosti in obupa.

V naslednji noveli je opisal zdravnika dr. Janeža, ki se pelje z ladjo na Kitajsko v misijone. Na ladji sreča skrivnostno žensko, ki bi ga bila rada odvrnila od misijonskega dela, pred prihodom pa skrivnostno izgine.

In še doživetje slovenskega izseljenca v ameriškem podjetju v Buenos Airesu, kjer teče vse po preizkušenih pravilih.

Črtice se zaključujejo z obiskom v Bariločah in s pravljico o teličku, ki se je pozimi ločil od črede in zmrznil v samoti — namig na izseljenko skupnost, ki si mora pomagati.

Vse te zgodbe so psihološko poglobljene, napisane z umetniško močjo in v izbranem jeziku.

Drugi del knjige ima naslov **Pripisi k dnevom** in prinaša kronološko urejen izbor najraznovrstnejših člankov in razprav — vseh je 15 —, ki izčrpno prikazujejo Šimčičeva stališča do sveta in slovenstva. Že v prvem zapisu se sprašuje, kaj bo s Slovenci. »Do solz smo ginjeni, ko slišimo, kako smo Slovenci na pariški konferenci pred vsemi narodi govorili po slovensko, pa pozabljamo, da smo istočasno izgubili Gorico, Trst...« In zaključek: »zmeraj bolj spoznavam, da ni rešitve razen v krščanstvu.«

Po smrti smo srečali Balantiča — prvi spomini nanj in na njegove pesmi, ki so se šele iz Argentine razširile med Slovence.

Dalje razmišlja o Slovencih in slovenskem življenju v Buenos Airesu, sprehodi se po Južni Argentini in premišljuje o razmerah, zaskrbi ga širjenje srbohrvaščine v Ljubljani, v Petih pismih s komentarjem razmišlja o pisatelje-

vanju, razpravlja o pesmih in povesticah Stanka Majcna, ki so izšle v Buenos Airesu pri Slovenski kulturni akciji, o Majcnovi pisateljski veličini in molku o njem, izčrpno poročila o zborovanju Pen kluba v Buenos Airesu 1962, zaskrbnjeno razmišlja o slovenskem jeziku in izpoveduje vero vanj, pevski zbor »Gallus« je nastopal v Buenos Airesu in po svetu in ponese slovensko ime s seboj, na koncu razpravlja še o literaturi, potopisih in drugih vprašanih.

V teh sestavkih je zgoščena silna ljubezen do slovenskega naroda, do slovenstva, do preživetja, domá in po svetu, češ: »Vas je bolela Slovenija, morda Vas je bolela še Avstrija. Mene pa danes boli Trst, Celovec, vsa Slovenija, boli me pa tudi Argentina, in toliko ur, kolikor mi jih mine ob žalosti nad ljubljansko politiko, mi mine ob mislih na washingtonsko, kajti danes ves svet plava na istem brodu. Boli me Rusija!«

Ta drugi del je najboljše, v njem je ves Šimčič s srcem in razumom. Trikrat je preletel in prehodil svet, govoril z množico znanih in neznanih ljudi, si nabral izkušenj, da je lahko z zrelim pogledom presojal vsakokratno slovensko stvarnost. Zato se njegovi pogledi spreminjajo, saj so nastajali v daljših časovnih presledkih in v spreminjajočih se političnih razmerah.

Vse to je še bolj očitno v **Tržaškem intervjuju**, ki ga je prof. Zora Tavčar objavila v tržaški Mladiki leta 1992 in 1993. Tu se je odkritosrčno izpovedal o vsem, o čemer ga je Tavčarjeva izpraševala. Ponovno je poudaril ljubezen in navezanost na slovenstvo. Prepričan je, da bo Slovenija — kakor je napovedoval Valentin Vodnik — zablestela kot »prstan Evropin«. Bolj skeptičen je do vprašanja »sprave«, čeprav jo zagovarja od leta 1946 v radijski igri o spravi **Zalostna pesem**. Pred spravo bi bilo treba marsikaj razčistiti in v intervjuju to tudi našteva.

Na koncu knjige je ponatisnil dramo **Zgodaj dopolnjena mladost**, ki jo je prvič izdalo Slovensko gledališče Buenos Aires leta 1967, uprizoril pa jo je arhitekt Vilko Čekuta v Torontu 1970. Drugi natis je Zgodaj dopolnjena mladost doživela leta 1992 v knjigi **Prepad ključ prepada**, ki je izšla v Buenos Airesu. Igra je misterij ljubezni, ki sega preko groba in odrešuje. Pisatelj pravi, da je »fikcija« — res da tudi ta uokvirjena v realnost«. Osrednji osebi sta Snežna, šestnajstletna, in Matjaž, osemnajstletni partizan, ki se imata rada. Partizani ubijejo Snežni očeta, ker je bil preveč vpliven med ljudmi, Snežna to vidi, zato mora Matjaž ustreliti še njo. Pred smrtjo pa je Snežna prosila Boga: »O Bog, ni moja želja in tudi ne upor proti Tebi, Ti veš, da ni, in veš, da koprnim po tebi... a jaz ne morem k tebi sama... Jaz moram čakati, da pride tudi on...«

Tako se je zavezala z Matjažem za ta in za oni svet. Pridruži se ji božji poslanec in obiščeta domače: Matjaž je stražar na avstrijsko-slovenski meji, peče ga vest, zato je ves nesrečen. Snežnina mati živi v severnoameriškem mestecu, nebogljen, mučijo jo lastne težave, moževa in Snežnina smrt in skrb za sina, ki zahaja na slaba pota. V južnoameriškem samostanu živi sestra Mirjam, ki pa moli

le za svoje, eden izmed domačih pa bi moral moliti za Matjaža. Končno se njen brat sredi bučne zabave spremeni in začne moliti tudi za Matjaža. Ta v trenutku začuti mir, hoče oditi v Ameriko k Snežnini materi, toda ob prehodu meje ga poveljnik ustrelji. Na koncu leži Snežna v snegu kakor na začetku, poleg nje leže Matjaž in oba pokrije sneg.

V igri nastopa galerija živih in raznovrstnih ljudi, zajetih iz slovenske družbe. Pisatelj jih je plastično upodobil, da so v igri prepričljivi in življenjsko verni.

Knjigo je uredil Jože Faganel in na ovitku objavil Simčičev življenjepis. Antologija Odhrojene stopinje je močno umetniško delo, vendar pa je zajeta iz prvih let Simčičevega pisanja v Argentini. Vsi ti spisi so nastali do leta 1968, torej imajo najmanj 25 let. Simčič piše malo in to je povedal tudi Tavčarjevi v intervjuju: »Da pišem premalo? Eden razlogov bo, da se pač ne silim pisati, kadar ne čutim potrebe. Drug razlog bo, da življenje v tujini... ni ravno nakhlonjeno piscem, ki naj bi se povsem posvetili literaturi.«

Na vsak način je to njegova enajsta knjiga, kar ni malo za izgnanca, za kar se prišteva.

Marij Čuk: Sledovi v pesku

Tržaški pesnik Marij Čuk je prišel pred nedavnim pri Založbi Lipa v Koprno do nove pesniške zbirke **Sledovi v pesku**, ki je že šesta po vrsti. Prvič se je predstavil javnosti pred 20. leti, ko je izdal Pesniški list št. 13, prav tako pri Lipi in Založništvu tržaškega tiska. Naslednji dve leti sta izšli dve novi zbirki, potem je nastal presledek sedmih let, ko je izšlo 1982 Suho cvetje, dve leti pozneje pa skupaj z Acejem Mermoljo Igra v matu.

Nova zbirka prinaša 47 pesmi, ki so razporejene v petih ciklih. Cikli so brez naslovov, vendar pa je pustil pesnik med njimi prazne strani, da sami napišemo naslove.

Prvi cikel je najobsežnejši in prinaša bivanjske pesmi, ki niso realistično povedne ali izpovedne, ampak precej hermetične, neoprijemljive, zakrite, čeprav so zgovorne in pripovedujejo o težavah in stiskah življenja, o minevanju, propadanju in o ugotovitvi: »Danes jokajo lahko le kipi.«

Nekoč so bili »gusarji, temni, ognjevit, divji, vladarji črnega morja, kralji vseh peščenih plaž«, zdaj so le »starčki s črnimi zobmi«. Jasa se polni z rdečkastim prelivom, sluti trepet, »ki polni temo in sprošča pot iz por«. Vse je tako, »kot tretje oko ukazuje: kavarne zakajene, konjaki izpiti, dim našira stene, vsi Slovenci umiti«. Sredi proslave so se razšli, nič niso rekli, a tudi poslušali niso. Rad bi bil oblak, da bi letel. Ugasne luč in nevidne roke ga grabijo. So fronte, večje in manjše. Mravlja stoji pred prsti z drobtino in pesnik ugotavlja: »Zdaj jaz odločam o smrti in življenju.« Svoj nič bi bruhnil v nebo, a vse bi ostalo kakor prej. Na oni strani sončnih Alp ljudje samo še šepetajo. Za zgled teh pesmi preberimo pesem **Naši značaji**:

Pojedel boš, oh, pojedel besedo:
ki se pase na lisasti glavi
kot muha in išče ščepec miru.
V navkrižju poti in potokov,
v senci jeklenih konic in verig,
v tirnici sonc in strupenih sokov
boš jedel besedo, star kruh,
plesnivo skomino za hripavo grlo.

Jedel bo A in Ž, kot da sta
si v sorodu, kot da sta Vida na produ —
po modrikastem obzorju koprni,
pene so bele,
galebi že utrujeni in naš Matjaž spi.

V drugem ciklu se neoprijemljive izpovedi nadaljujejo. Oblaki skrijejo zvezde, ki ne toplijo, ne živijo, pesnik pa leži na zemlji v prahu »kot presekan črv, ki diha v dveh svetovih«. Išče sled, »ki bi oplazila travo mojega vrta«. Ko bi kamni govorili, bi se zgodilo to in ono, »bi z vek izginil prah«. Trije dolgi uji v megli »postavljajo vprašaj, ali je smrt takrat, ko res ne moreš več«. Zapustil ga je zadnji strah »in sem žerjavica brez dima«. V hotelski sobi sam »ustvarjam novo bivališče času«. Na lok večera seda, »perem belosive si obrvi«. Ko te sredi noči omami sova, »zahropneš v spanje, kot prebliski dneva padejo orehi v kamen in zavseti se dežela jutra, ki pogoltne barvo modre pomaranče«.

V tretjem ciklu vidi v sanjah »topo, tiho, mrtvo vas« in se sprašuje, »naj oživim se v svoji sanji«. Dišave se v mrtvem loku razkropijo, vseeno je, če ptica še leti, »in je vseeno, če jo pogoltne črni oblak«. Poglej mi v zenico, tam se kamenje kruši, v črni krogli migotajo luske, v njih je para majniških cvetov. Tvoj gib leti mimo, »čeprav se me dotika z ostrim žebeljem«, in šelesti.

V zadnjem ciklu so ljubezenske pesmi, ki so rahle, neoprijemljive, nežni govori, nekake prošnje. Ne odhajaj zvečer, »nekam mučno je zvečer. Nevsakdanje čudno.« V šestih pesmih jo pristrčno ogovarja, ona pa »negibno bereš knjigo«. On se igra z žerjavico, lovi dihanje opek, švigajoča luna zabija žebelj v morečo otožnost, mušice letajo proti topolu, v kamnu je življenje, ona pa negibno, zavita v klobčič, bere knjigo. In še štiri kratke pesmice »Ah, tebi, le tebi, deklice z A«, rahle in nežne, neoprijemljive, občutja, ne vsebina. Ko mu je prišla roko, mu jo je začarala, da mu vseskozi brenči t-mol v ušesih. Tudi to je ljubezen: da si pelin, in ti rečem roža.

Marij Čuk spada v mlajši pesniški rod tržaških ustvarjalcev, hodi dokaj samostojna pota, išče moderne smeri v svet poezije, na kar kažejo že naslovi njegovih pesniških zbirk: Šumenje modrega mahu, Zakleta dežela, Suho cvetje, Igra v matu in zdaj Sledovi v pesku. Piše počasi, premišljeno, zato je očiten v vsaki zbirki vsebinski in oblikovni napredek. Skrbno goji pesniški jezik, ki je živ, izbran, besede se kar prelivajo, jedrnate, sočne, brez iskanja in mašil. Po obliki so pesmi moderne, navadno brez kitic in brez rime.

Boris Pangerc: Bližanje

Pri založbi Lipa v Koprno je izšla nova pesniška zbirka Borisa Pangerca iz Doline pri Trstu z naslovom **Bližanje**. V zbirki je 37 pesmi, ki so razdeljene v tri razdelke z značilnimi naslovi: Ko duša otpne kot zasneženo polje — kriči samota, Gluhot na nedogled in Bližanje, ki je dalo knjigi naslov.

V prvem oddelku so osebne izpovedi, bridke in trpke, saj so v njem globoko ledene rože, zbrušene iskre, pekoče zmrzali, razkuštrane sanje, lava, ki peče in peče. V prsi se mu zasaja led, utrujen je in sam. Njegova sanja je gluha, zasuta ognjeniška kotanja. Med ljudmi so ledena so-

potja, odšli so, v prostoru brez oblik »ječi krvava lutnja«. Vas je tiha in mirna, v gostilni pojo »razgreti od samote in vina«. »Meni je tako težko — / najraje bi se ob trpkem ognjišču / zjokal sam.« Lepo mu je le v vaški sredi, »kjer pritrkavajo besede, / vino brbota v kozarcih / in otrokom zvenčijo nasmejana lica.«

V teh pesmih je izbran pesniški jezik, ki ga poudarja z zapostavljenim pridevnikom, npr.: so rože ledene, s črnino blazno, še več pa je personifikacij, npr.: kriči samota; polje je usnulo; Sanja; polje trza; Veter preganja votlo vas; kri šumi; se plazijo potrte sence; pritrkavajo besede, vino brbota v kozarcih in otrokom zvenčijo nasmejana lica; sonce kot razigrana mačka prede v paštnih; se mi duša natre s prijaznimi klanci. — Torej izbran jezik, ki poudarja pesnikovo osebno stisko.

V drugem delu se potaplja v »gluhotno nedogled«, strmi v mre ne ozvezdij, brežine vsemirske in se sprašuje o svetu in življenju. Bivanje veže nit z neobstojnostjo, ko se bo pretrgala, »bom drobec še samo — / prosojnost / iz razjede časa«. Gleda v daljine, gluha je v planetih / magma neba«. Sprašuje se, kako je tam v brezčasju, kaj je tam čez — samo srhljivi ognjenik? / Nadstrah? Čeljust vesolja — / prah?« Od kod ta svet in vse na njem? »Drvimo vsi v brezdanji cilj...«

Vprašanja, ki so stara kot človeštvo, Pangerc jih podaja le v svojstvenem jeziku, več je vprašanj kot odgovorov. Izvirajo pa iz osebne stiske in prvem razdelku.

Tretji del obsega več kot dve tretjini pesmi (23) in opeva strastno erotiko, romantično, sanjsko, s slavospelnimi poudarki, saj ji na »ustnah škrlat predvečerni« drgeta, drhti »ko topla zajčja kri«, čudovita je »kot pesem za zvezde najjinega neba«, gledal bo »mesečino tvojih las / in molil bom naglas / tvoj čar, tvoj sij in tvoj božanski stas«. Zgradil bi ji šotor ljubezni:

»Iz spleta najžlahtnejših tkanin
bi dvignil šotor ti ljubezni
in iz smaragdov, zlata, sijočih kamenin
obložil stebre bi
in zmagoslavne oboke tam,
od koder priblestel bi tvoj božanski stas,
ko vstopala bi v moje duše hram...«

In tako naprej, saj bi jo obdajal s sužnjami, pesnikom z liro in umetniki z biseri in dragulji.

Končno pa bo prišel čas žetve, poskrbela bosta »za starostne zimske čase«, zanetil bo ogenj:

»Lepo bo kot v basni,
vse nade bova v sanjski svet povila:
jaz ti bom pisal pesmi
in ti me boš ljubila.«

Pangerčeva zbirka Bližanje kaže pesnika v novi luči: v vseh pesmih je izrazito osebno izpoveden, naj gre za osebne težave, svetovna vprašanja ali ljubezensko motiviko. Posebno bogat in izbran je njegov pesniški izraz, ki je svež in mnogo poveden, ustvaril je vrsto novih pesniških figur, da je razgibal in osvežil izpoved. V ljubezenski liriki prehaja včasih skoraj v baročno nabreklost verzov, saj se primere in naštevanja kar vrstijo kakor jagode na rožnem vencu.

Marko Kravos: Sredi zemlje - Sredozemlje

Pri založbi Mihelač v Ljubljani je izšla pesniška antologija Marka Kravosa **Sredi zemlje — Sredozemlje**: ob pesnikovi petdesetletnici; izbral, uredil in spremno besedo napisal Tone Pavček. Knjiga ima 92 strani in prinaša 60 pesmi, ki so zajete iz dosedanjih Kravosovih zbirk, ki se jih je od 1969 do 1992 nabralo natančno deset, zato je Pavček lahko pod njimi potegnil črto in izbral 60 najboljših pesmi, pesmi, ki jim pravimo »antologijske« ali s trajno vrednostjo. Po vsebini in obliki jih je razdelil v štiri cikle, vendar pa meje niso natančne, saj se pesmi stikajo, prepletajo, vsem pa je skupna neka »radobesednost in radoživost«, kakor je označil Kravosovo poezijo Tone Pavček v spremnih besedah.

V prvem razdelku so nekake domačijske pesmi, v katerih sta podlaga kras in morje. Kraški kamen je nastal iz morskih školjk, zato je v njem šumenje morja. Lepa Vida je odšla za belim zvokom sivega morja, njegova jadra so se zapela »v brnenje nepremičnega morja«. Deklici na pridu odlagajo morske pene »tisoč belih poljubov«. »Skozi šivankino uho stopa vame dobri Bog«. V življenju je treba samo počakati, potem bo lepo. Dolgo je trajalo, da se je navadil »prostiti za svet / samo svojo glavo«. Slavospev vinu, ki »iz mene malega napravi tisočkratnika«. Noče biti v eni dimenziji, v njem so vsi trije spoli, »moški, ženski in otroški«. Za mladostjo potočimo tri solze, »potem pa se vlna nalijmo, do roba in čez!«

V drugem razdelku je nekaj besednega poigravanja, nekaj posrečenih ugotovitev, češ »sveča samoto žge«, nočni metulj okrog nje »išče devoto deželo«. Vsak človek je brez besed in sam. Če bi še kdaj prišel na svet, bi rad postal kamen, z mahom odet. Več pesmi je erotičnih, napisanih v robatih izrazih in namigih.

V tretjem razdelku se igranje z besedami nadaljuje, posmehuje pa se tudi zamejcem, njihovi žalosti, slovenski lipi, prisluškovanju, politični levici in desnici, češ: »Človek brez levice / je lahko levičar? / In levičar brez glave? / Je levičar ali desničar?« Izmed vseh je morda najbolj znana in značilna **Zamejska žalost**. V njej poje, da so vsi zamejci žalostni: »Ko je žalost največja, / postane zamejec pesnik, / ko je pisatelj največji zamejec, / postane politik: / žalosten politik žalostnih časov / v žalostnem zamejstvu.« Slovenska lipa je lepa, toda nerodovitna, zato so nanjo cepili bučo, ki bogato rodi in hrani prašiče: »Zdaj vsako prase iz človekoljubja rase.« In še **Beseda ni konj**: »Človek reče eno, / misli na drugo, / pa se sliši čisto drugače.«

V četrtem oddelku so bolj epske pesmi. Starka za vasjo si plete nogavice iz lastnih las. Križar se vrne z Jutrovega z odlikovanji, toda star in brez moči: »Kako še zase živeti? za svoje? on, sveti junak?« Dve pesmi sta vzeti iz cikla **Jazonova sled**, ki je izšel v zadnji zbirki **Obzorje in sled** leta 1992. Sedem pesmi je iz cikla **Pesem desetnice**, ki je prav tako izšel v zadnji zbirki.

V antologiji je torej najboljši in najznačilnejši Kravos: živ, hudomušen, igriv, po svoje zaskrbljen za zamejsko usodo, vendar ne žalosten, saj se norčuje iz zamejske žalosti, v marsičem drugačen od ostalih zamejskih pesnikov in tudi od matičnih. Ker smo o vsaki zbirki posebej poročali ob njenem izidu, ni treba ponavljati že izrečenih ugotovitev. Kravos je z vztrajnostjo in rednim delom dosegel velik uspeh. Tone Pavček je v spremni besedi globoko analiziral Kravosov pesniški svet in ga postavil na mesto, ki ga zasluži.

KNJIGE

Nadja Pahor Verri: Oltre il filo Storia del campo di internamento di Gonars 1941-1943

Občina Gonars se je spomnila 50-letnice zaprtja koncentracijskega taborišča za slovenske in hrvaške internirance v Gonarsu, ki je delovalo od 1941 do septembra 1943. Pridobilo je tržaško prof. Nadjo Pahor Verri, da je v italijanski pripravi knjigo na 270 straneh četrtninskega formata z naslovom *Oltre il filo* (Onstran žice). *Storia del campo di internamento di Gonars 1941-1943* (Zgodovina koncentracijskega taborišča v Gonarsu 1941-1943). Knjigo sta založili občina Gonars in občinska knjižnica D. Di Bert, natisnile pa so jo Arti Grafiche Friulane na izbranem belem papirju.

Avtorica si je zamislila knjigo zelo sistematično in pregledno: v začetku je podala zgodovinske razmere, ki so prisilile Jugoslavijo, da je pristopila k trojnemu paktu, ko pa so v Jugoslaviji zrušili vlado in kneza Pavla, sta Nemčija in Italija napadli Jugoslavijo in si jo razdelili. Del Slovenije, ki je prišel pod Italijo je postal Ljubljanska provinca z Graziolijem na čelu, ki si je kot dober diplomat postavil ob stran slovensko konzulato, ki seveda ni imela nobene besede. Vojaško oblast pa je imel general Robotti, o katerem piše Pahorjeva, da je »z vsakim svojim dejanjem in z vsako svojo izjavo kazal svoje veliko sovražstvo do Slovencev«.

Čeprav je knjigo izdala občina Gonars, avtorica ne prikriva ali zmanjšuje italijanskih zasadenih ozemelj. Zgodovinsko natančno opisuje zapiranje Slovencev, streljanje talcev, interniranje na Rab in v Gonars in druga taborišča in številne nevšečnosti, ki so jih morali prenašati Slovenci pod italijansko oblastjo.

V drugem delu je opis Koncentracijskega taborišča v Gonarsu, ki je bilo sprva namenjeno vojnim ujetnikom, ko pa so te maja 1942 premestili v drugo taborišče, so spremenili ime v Campo di concentramento per internati civili no. 89 sc. posta militare 3200, Gonars, Italia — Koncentracijsko taborišče za civilne internirance št. 89, vojna pošta 3200, Gonars, Italija.

Priobčila je Splošni načrt taborišča, ki je bilo razdeljeno v tri oddelke: Alfa, Beta, Gama, z vsemi pritiklinami, stavbami in šotori. Vse taborišče je bilo obdano z bodečimi žicami in stolpi za stražarje. Taborišče je varovalo 600 vojakov, 36 oficirjev in več podoficirjev. Opisala je hrano, ki je je bilo vedno premalo in premalo redilna, življenjske pogoje, higijenske razmere, ambulanto, kulturno življenje, umiranja in pogodbe.

Prikazala je, kako so se za taboriščnike zanimali škofje v Gorici in Vidmu, škof Rožman v Ljubljani, ki je pošiljal pomoč in nekajkrat posredoval v Vatikanu, da se je tudi papež zavzel za zapornike in jim poslal nekaj pomoči. Vsa ta posredovanja pa so malo zalegla, ker ni bilo med italijanskimi oblastmi sloge in volje po izboljšanju.

Največji dogodek v življenju taboriščnikov je bil pobeg 8 internirancev 31. avgusta 1942 skozi rov, ki so ga dva meseca kopali. Kopenje rova in beg je opisal Ivan Bratko v knjigi *Teleskop*.

Nov je podatek, da je bil v Gonarsu zaprt tudi general Leon Rupnik od 20.

aprila do 4. maja 1942. Ko so zaprli druge oficirje, je zahteval, da zapro tudi njega, da bi njegovi rojaki ne mislili, da uživa kake prednosti. Ko so ga izpustili, je sprejel mesto ljubljanskega župana, pod Nemci predsedstvo Ljubljanske province.

V tretjem delu so pričevanja ljudi, ki so v taborišču ukazovali, torej Italijanov, in slovenskih internirancev. To je vse popolnoma novo in važno, ker navaja avtorica osebna pričevanja, torej lastna doživetja in prepovedovanja na magnetofonski trak. Vse te ljudi je avtorica počasi odkrivala in obiskovala, da so ji pripovedovali o sebi in razmerah v taborišču.

Italijanskih prič je nad deset, med njimi je najvažnejši prof. dr. Mario Cordaro, zdravnik, eden redkih, ki je živel od začetka do konca v taborišču. Rodil se je sicer pri Taormini, doštudiral v Cataniji, izpopolnjeval pa se v Pragi do 1941, dokler ga niso poslali za zdravnika v Gonars. V Gonars je prišel 31. decembra 1941, ko ni bilo še nobenega interniranca, ostal pa je v njem do 13. septembra 1943, ko ni bilo nobenega interniranca več. Postal je zdravnik v Vidmu, kjer še zdaj opravlja svojo službo. Dr. Cordaro je avtorici največ povedal in jo tudi usmerjal pri njenem delu. V taborišču je bil zelo človečanski, vsem taboriščnikom je pomagal po svojih močeh in pri tem večkrat tudi tve-

Predstavitve knjige v društvu Tabor na Opčinah: prva na levi avtorica Nadja Pahor Verri, sledijo Branka Jurca, Ivan Bratko in Stanka Hrovatin.

gal lastno varnost. Boril se je za boljše hrano in zdravniško oskrbo in prispeval tudi iz svojega žepa. Tudi po vojni je obdržal stike z nekaterimi slovenskimi interniranci, zveze pa vzdržuje tudi z ljubljanskimi zdravniškimi krogi. V taborišču si je gotovo delal zapiske, ker bi si ne bil mogel vsega povedanega zapomniti.

Dosti je pomagal internirancem fur-lanski duhovnik don Valerio De Manins. Veliko se je trudil za interniranje in izjavil, da mu je žal, da »ni mogel nekoliko več študirati slovenščino in hrvaščino«, da bi se bolje pogovoril z ljudmi, ki so se stalno zatekali k njemu. Z nekaterimi oficirji se je pritožil na vojaškega škofa proti vodstvu taborišča, prišla je preiskava, toda voditelji so imeli zaščito med fašističnimi veljaki, zato je bil nazadnje prestavljen don Manins v vojaško bolnišnico v Trstu.

Slovenskih pripovedovalcev je kakih dvajset, največ iz Vrhnike, ki je pobratena z Gonarsom, ker je bilo veliko internirancev prav iz Vrhnike. Pripovedovanja so daljša in krajša, osebno pobarvana in s splošno podobo razmer. Vsak interniranec je svet zase, vsakdo je po svoje doživljal omejitve svobode in druge težave življenja. Izstopajo Ivan Bratko, ki je bil eden izmed pobeglih skozi rov in je pozneje napisal uspešni prikaz kopanja rova in priprav na pobeg v knjigi Teleskop, o taborišču pa je avtorici te knjige izjavil: »Taborišče Gonars seveda ni bilo uničevalno nacistično taborišče. Tam interniranci niso umirali zaradi sistematičnega fizičnega uničevanja, ampak zaradi pomanjkanja hrane in bolezni. Taboriščni zdravniki niso bili del toge režimske organizacije, ampak so bile človeške postave, ki so zaradi skromnih možnosti zaradi pomanjkanja zdravil delali vse, kar je bilo v njihovi moči, da bi lajšali ljudem trpljenje«.

Velika opora vsem je bila mlada Vilma Bukovec, poznejša operna pevkva, ki je pela sama in organizirala petje in dajala s tem ljudem tolažbe in poguma. Druga taka oseba, ki je poživiljala taborišče, je bil Nikolaj Pirnat, ki si je s svojimi slikami in portreti pridobil naklonjenost vodstva, se držal v ambulanti in ljudem pomagal, kolikor je mogel.

Franc Ljubič, maršal jugoslovanske mornarice, je pisal dnevnik in ga poklonil zdravniku Cordaru. Ta ga je dal na razpolago Pahorjevi, da je iz njega izpisala značilnejše dogodke od aprila 1942 do aprila 1943. Dnevnik je stvarjen in veliko pove o razmerah v tabo-

rišču, zato bi ga bilo vredno natisniti v celoti.

Vsa ta pričevanja so zelo iskrena in realistično nazorna, nobenega prikrivanja težav in trpljenja, nobene sramežljivosti, ampak kruta resnica. Avtorica prof. Nadja Pahor Verri je prenesla besede pripovedovalcev z magnetofonskih trakov take, kot so jih izrekli nekdanji interniranci. V tem pogledu je knjiga nekaj izrednega, prvo množično pričanje o trpljenju v Gonarsu. Zato bi bilo potrebno knjigo izdati tudi v slovenščini, ali jo prevesti ali dopolniti z materialom, ki je avtorici še ostal.

Proti koncu knjige je opis grobnice, ki so jo zgradili junija 1973 in odprli decembra istega leta. V njej je pokopanih 453 umrlih internirancev. Dodane so tu-

di fotografije grobnice in seznam umrlih v Gonarsu ter seznam rojenčkov.

V zadnjem delu so vojaški dokumenti, dopisi cerkvenih oblasti in odlomki pisem internirancev domačim. Torej knjiga, ki prinaša vse, kar je treba vedeti o Gonarsu, tudi je bogato ilustrirana.

Prof. Nadja Pahor Verri je v uvodnih mislih zapisala tudi tole: »Ob delu me je stalno spremljala misel, ki jo ob sklepu posredujem: če so v preteklosti zmotna stališča človeka vodila v pogubo, naj se bodoči rodovi izkažejo v oblikovanju sveta, v katerem naj prevladujejo spoštovanje, nesebičnost in ljubezen — plemenite in moralne vrline človeške dostojanstvenosti.«

Martin Jevnikar

Niko Rupel: Deset sprehodov med Slovenci na Koroškem, I. knjiga

Strokovno pedagoško združenje v Celovcu je pred kratkim izdalo 134 strani debelo knjigo z naslovom **Niko Rupel: Deset sprehodov med Slovenci na Koroškem, I. knjiga**. V podnaslovu piše: »Priročnik za spoznavanje slovenskega slovstva na Koroškem, njegovih ustvarjalcev in ustvarjal, zgodovine, kulture in krajev na avstrijskem Koroškem. Nemško v močno skrajšani obliki.«

V Uvodu predsednik Franc Kukovića pojasnjuje, da hoče Strokovno združenje položiti knjižico v roke ljudem, »v prvi vrsti učiteljem in učiteljicam, ki pripravljajo izlete po avstrijski Koroški. V tej publikaciji smo zajeli zgodovinsko in kulturno dogajanje v slovenskih, danes dvojezičnih krajih na Koroškem.«

Za tiste, ki ne obvladajo slovenščine, je v knjigi pri vsakem sprehodu krajši povzetek v nemščini, ki pa pove vse, samo v krajši obliki. V Uvodu je tudi bridka ugotovitev: »Znano je, da slovenska beseda v koroški javnosti skorajda ni prisotna. Uradna Koroška se slovenščine navadno izogiba.«

Cela knjiga je sestavljena iz desetih sprehodov, ki predstavljajo celotno Koroško. Prvi sprehod je namenjen Celovcu in kratki zgodovini Koroške, navedene so važnejše ustanove, stavbe, kulturna in druga društva, slovenski kulturni razvoj od Brižinskih spomenikov do Slomška in Mohorjeve družbe in sedanjih slovenskih ustanov in ustvarjalcev.

Trije sprehodi gredo iz Celovca proti Velikovcu, Porečam in Dobrli vasi. Sprehajalci se vozijo po lepih cestah od vasi do vasi, v vsaki se ustavijo, si ogledajo navadno cerkev in druge važnejše ustanove, navedejo pesnico ali pisatelja, ki se je rodil v tisti vasi.

Dva sprehoda se začneta v Beljaku, dva v Brnci, eden v Borovljah in zadnji v Železni Kapli. Tako je zajeta celotna Koroška, ki je zaradi odličnih cestnih povezav lahko dostopna in pregledna, odprta naravnim lepotam, ki jih predstavljajo številna jezera, opremljena z letoviškimi napravami. Po koroških vaseh je poleti toliko letoviščarjev tudi po kmečkih hišah, da ljudje ne morejo slovensko ne govoriti ne moliti.

Posebej o Slovencih ne govori knjiga pri nobenem kraju, ker pripoveduje samo o tem, kar je vredno ogleda. A še tukaj je pogosto zelo skopa. Pri Vetrinju ne omenja povojnega domobranskega taborišča in njegove tragične izpraznitve. Pri Tinjah (Tainach) ni omenjen Katoliški dom prosvete, ki je brez dvoma središče slovenskega duhovnega in kulturnega življenja.

Gotovo bi se dalo najti še opustitev, ker vsak obiskovalec gleda na kraje s svojimi očmi: tega zanima bolj to, drugega ono, so pa nekatere stavbe in ustanove, ki so splošnega pomena, zato jih ne moremo izpuščati.

Niko Rupel, ki je po rodu ljubljčan, že drugo desetletje pa poučuje v Radovljici in se je prelevil v Gorenjca,

ne more tako občutiti koroške stvarnosti kakor rojen Korošec. Vendar pa je skrbno opisal vasi in njihove značilnosti in prizadevno navedel vse ustvarjalce v posameznih krajih. Obljublja, da bo v drugi in tretji knjigi izčrpnije spregovoril o njih in dodal odlomke iz njihovih del.

Pred vsakim Sprehodom je stilizirana pot s cesto in vasmí ob njej, da ima potnik pot pred seboj.

V drugem delu knjige so **Priloge** (Anhang), ki naj dokažejo, da je bila nekoč slovenščina na Koroškem prisotna in priznana. Tako so dvojezični odlomki iz avstrijske ustave iz leta 1849, Praktična slovnica slovenskega jezika Carla Pečnika, Dunaj - Leipzig, peta izdaja 1889; iz nje je več sestavkov in ljudskih pesmi. Na koncu so še dvojezični žigi in razglednice. Ta dvojezičnost je bila uzakonjena do leta 1920, potem so jo odpravili, še slabše pa je po zadnji vojni.

Knjigi je dodan večji zemljevid Naseljenost Slovencev in narodnostno razmerje na Koroškem (slov. uradno ljudsko štetje leta 1910).

Martin Jevnikar

Stanko Janežič: Izbrane pesmi

Stanko Janežič, ki se je rodil pri Sv. Miklavžu pri Ormožu, 1920, je živel v povojnih letih na Tržaškem kot kaplan, župni upravitelj, radijski pridigar in ekumenski delavec, proti koncu 1969 se je preselil v Maribor in postal profesor ekumenske teologije na Teološki fakulteti, vzporedno pa je pesnik, pisatelj in pisec nabožnih knjig.

V Trstu je izdal 1951 svojo prvo pesniško zbirko **Romar s kitaro**, nato so sledile druge, do danes je izšlo devet zbirk. Večino je moral založiti sam, ker mu politične razmere niso bile naklonjene, čeprav je njegov pesniški opus nežna lirika, pristna in doživeta, navezana na rodno zemljo, v skrbi za slovenskega človeka in njegovo usodo. Ne pozna sovraštva in maščevanja, zagovarja spravo in medsebojno ljubezen.

Letos poleti, ko je izpolnil nekaj nad 70 let življenja, je vzel vseh devet zbirk in iz njih izbral najboljše pesmi. Tako je nastala knjiga **Izbrane pesmi**, ki je izšla pri Slomškovi založbi, Poezija 2, v Mariboru, spremno besedo je napisal Denis Poniž, ilustrirala jo je Veselka Šorli Puc, šteje 294 strani in prinaša 165 pesmi, ki so vzete iz vseh zbirk kar

po vrsti, da je takoj jasen pregled, o čem pojejo posamezne zbirke.

Denis Poniž je šel od zbirke do zbirke in vsako posebej označil vsebinsko in oblikovno, da je podal zaokroženo podobo Janežičevega pesniškega dela in uspeha. Tako vidimo, da je v prvi zbirki otroško odkrit pogovor z dobrotljivim Bogom, zelo je poglobljen občutek domotožja in vera v človeško občestvo.

Druga zbirka je izšla 17 let po prvi, vendar sta tesno povezani. Pesnik je priklenjen na intimne razsežnosti sveta in prisluškuje najtanjšim drhtenjem svoje duše. Zbirka spada v humanistično smer slovenske poezije.

Tretja zbirka je izšla že v Mariboru 1977 in nosi naslov **Ravnovesje**. Išče temeljne odgovore v novih razmerah in krajih, vendar pa slutí, da jih bo moral poiskati v sebi. V spremni besedi je pesnik France Vodnik zapisal: »Pesnik ne pripada nobeni struji, šolí ali krogu, ne hodi, bi lahko rekli, niti po poteh našega pesniškega izročila niti se ne približuje tako imenovanim avantgardnim smerem.« Občutek pripadnosti domu se okrepi, podobe domače zemlje se začno risati v pesmih, misli so čiste in iščejo oporne točke za uravnovesje.

V četrti zbirki se je pesnik zlíl z mladostjo, ljudmi in zemljo: »Tu smo vsi eno: / zemlja in človek, / Bog in ptice, / drevesa, domovi / in naše gorice.« Višek predstavlja Goričanski očenaš, ki se začinja takole:

»Oče, Oče naš,
ti dobri naš mejaš,
ki vsepovsod si pričujoč,
imaš oblast in moč,
ti vse nam lahko daš.

Daj nam kruha za vsak dan
za nedelje daj pogač in vina,
nikdo naj pri nas ne bo bolan,
naj nas veže bratovska toplina...«

V **Sončnih šotorih** je zajeto občutek osamljenega in resigniranega popotnika: »Vse bolj se umikam v samoto, / med trave, grmičje in sence dreves, / da predam bolečino / zemlji in vetru / in preprostim stvarém.« Z zbirko se je povzpél v sam vrh slovenske lirike in po Poniževi trditvi spada pesem **Jasnine večnosti** med tiste, »ki jih smemo imenovati antologijske«.

V zbirkah **Puntarji in Slovenske žalostinke in hvalnice** opeva slovenski zgodovinski spomin, vendar pa sta v njih »ljubezen in mir« vodilna ideja. O Žalostinkah pa pravi Poniž, da je v njih Janežič »pesnik razbolelega sloven-

stva«. Res poje Janežič o povojnih pobojih, odhodih v tujino, samomorih, stiskah in težavah, ki jih skušajo mnogi premagovati s pijačo.

V zbirki **Morje** je Janežič posegel v tržaška leta in zapel o morju, o njegovi čudoviti skrivnosti, o njegovi simboliki, o podobah morja, ki odstirajo pred bralcem »notranja obzorja in notranje pokrajine«. In ugotovitev: »Človek je v tem svetu človek le takrat in le toliko, kolikor in kadar zna razumeti povezanost »narave« in »metafizike«. Tu je zbirka **Morje** zelo jasna, sporočila njenih pes-

Slovenska družina ima na mizi mladiko

mi nedvoumna...« Tako je zapisal Denis Poniž o pomenu zbirke **Morje**.

Zadnja zbirka **Božja obzorja** je nekak pogovor s samim seboj, vendar pred obličjem Boga, h kateremu se stalno obrača in ga prosi zase in svoje rojake. Če je bilo prej tilike iskanja in negotovosti, se je zdaj čudovito umiril, našel je svojo pot: »Mladostna vrtoglavnost je prešla, / na sled izhojeno sem se povrnil, / srce in um sem v eno strnil, / naravnostna je pot od zemlje do neba.«

Janežič je napravil od prve zbirke do devete silen pesniški razvoj v vsebinskem in oblikovnem pogledu. Če je v prvih zbirkah gledal predvsem vase in opeval svoje težave in hrepenenja, se je pozneje zlíl z narodom, s slovenskim ljudstvom in postal glasnik njegovih težav in stisk, njegovega življenja in pričakovanja. Povojno pobijanje ga je pretreslo, da se zaskrbljen sprašuje, kdo bo premagal to žalost, »žalost slovensko, / in narod spravil / s samim seboj«. Četrtnina slovenskega naroda »bega po obli zemlje / in se za soncem zazira / v stari kraj«. In bridko spoznanje: »Ves svet je naše pokopališče.«

Janežič je občuteno zajel lepote slovenske zemlje v svoje pesmi, še posebej izstopajo Slovenske Gorice s svojimi vinogradi in klopotci. Iz pesmi žari tudi nekdanji preprosti in prisrčni način življenja, običajev in navad. Zato bodo te pesmi ohranile trajno vrednost.

Martin Jevnikar

Lojze Spacal v galeriji Cartesius

Sleherno odprtje kake Spacalove razstave v Trstu ima vse značilnosti pravega praznika. Veliko je ljudi, poznavalcev in ljubiteljev njegove umetnosti, in veliko je pogovorov o Spacalovih razstavljenih delih: to pa je tudi razumljivo, kajti mojster sam skrbno pripravlja svoje razstave in daje na ogled nekakšen zaključen prerez lastnega umetniškega ustvarjanja.

Prav tako praznično je bilo odprtje zadnje Spacalove razstave, ko se je predstavil s slikami in grafikami v galeriji Cartesius v Trstu v prvi polovici novembra.

Malokateri umetnik privablja toliko ljudi in malokateri umetnik zna nuditi na ogled vedno kaj svežega in novega. Tokrat so to slike, ki so pravzaprav vračanje v neko že davno obdobje, a izdelane danes in z obvladanjem vsega, kar je prinesla zrelost. Gre za slike, ki nas spominjajo na razgibano površino plutovine in nas uvajajo v tisti skrivnostni in čarobni svet lesa, ki ga Spacal tako ljubi. V takih delih umetnikova želja po snovnosti preglasi vse druge motive in se nam ponuja brez vsake retorike ali sporočilnosti. Tu ni važna kompozicija, svetloba, barve — umetnina nastopa suvereno kot izsek iz tistega življenja narave, ki nam ga je mogoče vzljubiti le skozi umetnikovo čustvo. Vračanje k lesu, k tej tako preprosti, vsakdanji sno-

vi, je prava srž te zadnje Spacalove razstave.

Ob najnovejših slikah srečujemo tudi take, ki so nam že znane. In ponovno nam je omogočen sprehod po Spacalovih poteh med morjem in Krasom, sredi narave in dela kraškega človeka, ki je umetnik tudi takrat, ko hoče zagraditi svoj travnik. In ponovno občudujemo Spacalovo sposobnost, da nam pripoveduje na bistven in odkrit način, kot so bistveni in odkriti sleherni aforizmi tistega, ki je moder.

Veliko vlog nalagata družba in čas občutljivemu umetniku: tudi Spacal je naslikal grozo bazoviških junakov, ko je bil čas za to. Tudi Spacal je likovno preoblikoval Rižarno, ko je družba to od nje pričakovala. Tudi Spacal ima v svoji ikonografiji partizansko pokopališče, rdeči madež krvi in stadion v Santiagu de Chile. Toda v trenutkih pomirjenosti s časom, z družbo je Spacal zapel hvalnico naravi, tistemu koščku narave, ki je stisnjena med valove in bore, med bregove in planoto. Njegovo sporočilo je verjetno najgloblje in najpristnejše prav tam, kadar ne mara biti pravzaprav sporočilo, ampak lirični utrinek zaužite lepote. Njegovo izkustvo lepote je tako silovito, da prevzame še tebe. In ko stopaš po Spacalovih taistih kraških poteh, se zdrzneš in moraš priznati: brez Spacalove umetnosti bi bil Kras za spoznanje manj tvoj. **Magda Jevnikar**

Tiziana Fantini razstavlja v Trstu

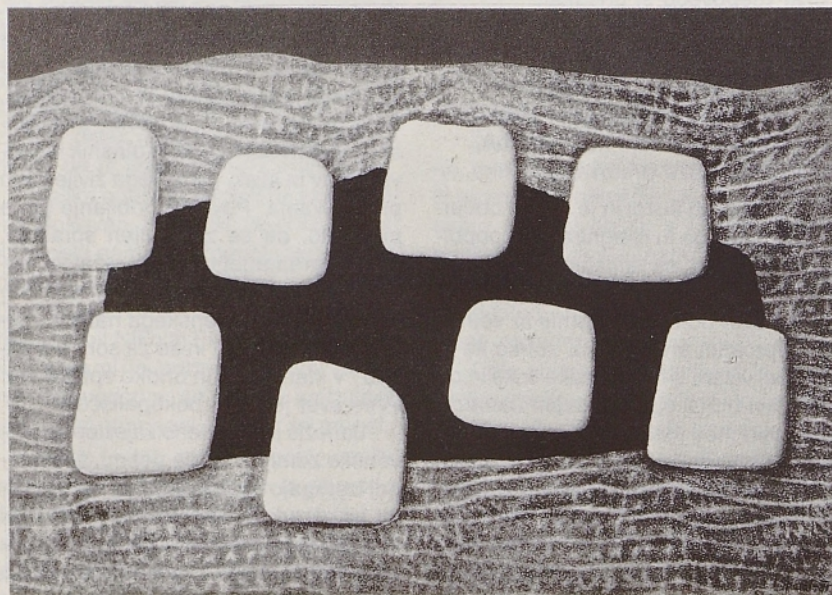
Slikarka Tiziana Fantini je ponovno med nami. Od 2. do 15. oktobra so bile na ogled njene slike v tržaški galeriji Rettori Tribbio 2.

Sleherno srečanje z umetnostjo te slikarke nas idealno povede v samo preteklost in razvoj italijanske likovne umetnosti. Kadar gledaš njene slike, občuduješ popolnost dela: vse je tu do kraja dognano, vsi elementi na pravem mestu, luč, barva, globina, vse je prav tako, kot bi moralo biti. Nemogoče je biti hladni in neprizadeti ob njenih slikah. Pa seveda ne le zaradi prej izpostavljenega popolnosti oblikovne plati dela, ampak tudi zaradi pripovedi, ki se na platnih spočenja in nedvoumno spregovori tistemu, ki zna prisluhniti sporočilu.

Če se omejimo na razstavljenе slike, teh je 24, vse v isti tehniki, in sicer olje na platni, bi mogli ugotoviti, da se dela med sabo kljub navidezni sorodnosti precej razlikujejo. Gre za dva pristopa: na eni strani so slike, ki so v območju realizma, mestoma celo hiperrealizma, vse je na njih »možno«, resnično, vzeto iz življenja: npr. slika Domači promet, kjer se v neki notranjščini srečujejo družinski člani, vsak s svojo zaposlitvijo ali igro. Podobno je s sliko Na pomolu ali z delom, ki ga je posvetila priseljencem iz neevropskih dežel. Pri teh delih je sporočilo jasno, enostavno, svetla ne problematizira.

Na drugi strani pa so slike, in te so številnejše, kjer so stvari nekoliko bolj zapletene. Navidez je prizor pred nami nekaj povsem navadnega: v ospredju je fant, ki se sprehaja po muzeju. V ozadju so drugi obiskovalci in lepo obokan strop. In vendar, če pogledamo pozorneje, ugotovimo neskladje: na levi je slika Madone z otrokom, otrokova noga, del šala, oboje uhaja iz slike in je del muzejskega prostora. Na desni pa je dekle, ki je zašlo v slikarski okvir in je zdaj del njega, je torej slika sama.

Te slikarske domislice, in takih podobnih je v slikah Tiziane Fantini še mnogo, postavljajo nova vprašanja: gre za magični realizem ali nadrealizem, mogoče celo za zapozneno metafiziko? Čut za lepo oblikovano arhitekturo nas prestavlja v območje Carràja (mimogrede: Carlo Carrà je bil v Breri njen profesor), nadarjenost za nenavadne učinke na svet igrivosti kakega Magritta, ci-

Lojze Spacal: *Pozabljene žrtve* (1972).

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

ČUK piše Mitji Ribičiču

»Na položaju«

Dragi tovariš Mitja!

Kaj berem v DELU! Da imaš neko izmenjavo pism z Vladimirom Kavčičem v njegovi knjigi STEBRI DRUŽINE, kjer ti, junaku NOB in UDBE, nekaj očita. Takole pišeš fičfiriču:

»Vaše pismo sem pokazal svoji ženi in skupaj sva ugotovila, če se bo ta gonja zoper nas nadaljevala, nama ne preostane drugega kot samomor. Morda boste vsaj tedaj pomislili, kako neodgovorna so vaša prizadevanja in kako usodnega pomena so lahko pritiski, ki jih izvajate name.«

Za božjo voljo, Mitja! Da ti kaj takega sploh ne pride na misel! Seveda, mehko srce imaš, pesniška duša si (saj si pisal tudi pesmice, ne?) in te taka reč prizadene. Kakor je mene (tudi jaz sem mehak) prizadelo, ko je ondan v Moskvi zmagala tista baraba, tisti Jelcin. Veš, da vso noč nisem spal in trpel zaradi tovarišev Ruskoja in Hasbulatova? Kako da jima je moglo spodleteti! Toda potem sem si rekel: Smo borci ali nismo? Mar nimamo za sabo velike Kitajske, Kube, Vietnama in Spetiča! Zato, Mitja, stran vsako žalostno misel! Rajši pomisli, kakšen val simpatij imaš za sabo. In te simpatije te bodo spremljale, tudi če bodo kaj poskušali proti tebi! Za sabo imaš vso udbo-mafijo, oprostite za ta zgoščeni izraz, za sabo imaš vse Hite in Kite. Pa še naprednejši del Cerkve imaš

za sabo, če se spomniš na svojega prijatelja dr. Grmiča, ki se je še včasih s tabo čisto pokoncilsko pomenil, ne? Da ne govorim o Trstu! Saj dobivaš naše neustrašno glasilo ISKRO, ne? Zakaj ne bi prišel v zamejstvo in pomagal razvneti ISKRO? Kaj mi je ta hip prišlo na misel! Pomisli. Oni ogabni Jelcin misli odnesti truplo velikega Lenina iz njegovega mavzoleja v Moskvi in ga pokopati kdove kje. Ne bi lahko s tabo organizirali romanje k tistemu mavzoleju, preden oni Jelcin ne izpelje svojega zločinskega načrta? Za potne stroške bi naredili nabirko, v Trebčah, na Opčinah in Saležu bi gotovo kaj nabrali. Ali, če te ne bi mikalo na tako dolgo pot, bi naredili kakšen izlet v bližini, h kakšni jami na Krasu. Vsekakor nikar se ne pusti strašiti od nekih literatov, ki so bolj literadi kot literati, ampak rajši uživaj življenje na lepi istrski obali! In naj ti nikdar ne pride na misel kakšna samomorilska neumnost! Navsezadnje imaš sina, ki Ti sicer ni mogel dinamično naslediti na čelu Partije, kakor sin Kim Ir Sunga svojemu očetu, a ti vendar dela čast kot eden od stebrov slovenskega parlamenta in kot največji borec proti Peterle-Janševemu terorju. S solidarnim

SMRT FAŠIZMU — ČUK

Dr. Grmič na Metelkovi

V bivši vojašnici na Metelkovi ulici v Ljubljani, kjer se je utaborila slovenska alternativna kultura, je predaval škof Grmič. Njegov nastop je tako prevzel dolgolase poslušalce, da so sklenili tam v kratkem uvesti alternativne duhovne vaje. Dr. Grmiču pa je tisto srečanje baje inspiriralo misel za novo bogoslovno knjigo Krščanski nihilizem, kjer bi razčlenil vse teološke vidike življenja dolgolasev.

VOŠČILO

Začeli so izhajati Pretoki. Želimo jim, da bi v tržaškem slovenskem dnevniku doživeli vsaj toliko odmevov kot Mladika.

Tiziana Fantini...

tiranje starih umetnin ali zgledovanje po plastičnosti starih mojstrov pa jo navezuje na De Chirica. Zveni vse to reduktivno za umetnico samo? Ali njeno ustvarjanje zgine ob tako slavni imenih?

Fantinijeva je vso dediščino vsrkala vase in jo v sebi pregneta ter ji dala sodobne vsebine, to je prva in po-

membna razlika. Druga pa je v tem, da je povsem svobodna v rabi barv in včasih en sam ton prevladuje in postane tako del sporočila ali vsaj občutja, ki veje iz slike.

In na koncu še nekaj, kar Fantinijevo razlikuje od drugih in jo jasno označuje: obrazi njenih ljudi so nekako ne navadni, velike, temne in negibne oči nas predirljivo gledajo, kot bi nam hotele povedati še nekaj, žalostno skriv-

nost, svojo ujetost in nemoč. Ne vem, zdi se mi, da je tesnoba res nekaj izrazito sodobnega, samo našega. Tesnoba, da, kajti strah pred znanimi nevarnostmi preteklosti se je umaknil občutku, da je svet, v katerem živimo, neobvladljiv, da je družba, v kateri dihamo, zapleten in nedoumljiv sistem z zakoni, ki nam jih ni dano razumeti. Tesnoba zato, ker ni nikjer nobene tolažbe.

Magda Jevnikar

LISTNICA UPRAVE

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Ob 55. rojstnem dnevu Glauka Turka daruje žena Lida 100.000 lir; I.Ž. daruje v sklad 10.000 lir.

Obema prisrčna hvala!

tipo-lito
graphart

TRIESTE
Viale D'Annunzio 27/E
Tel. 040/772151

Pohištvo

Korsič

Anton Korsič

1963-1993

30-letna izkušnja
za opremo vašega doma

Prodajalna:

TRST, Ulica S. Cilino 38
Telefon 040/54390

Dom in delavnica:

TRST, Ulica D. Chiesa, 91
Telefon 040/571326

POSEBNI POPUSTI!
OBIŠČITE NAS!

ZA SMEH IN DOBRO VOLJO

Petrček prihaja vsak dan v drogerijo po shujševalne tablete.

»Ali je vse to za tvojo mamico?«

»Ne, za moje zajčke. Ata jih hoče zaklati, ko bodo dovolj debeli.«

—o—

— Moj mož je kot vulkan.

— Kako? Ali je tako ognjevit?

— Ne, ne... Vsakih nekaj let en izbruh.

—o—

V bolnišnici za živčne bolnike je izbruhnil požar. Pacienti so se razbežali. Paznik jih je spet polovil. Ko se je zvečer ves utrujen vrnil, ga je ravnatelj bolnišnice vprašal:

»Ali ste ujeli vseh petnajst?«

»Kako petnajst? Pripeljal sem jih šestnajst.«

— Na zdravje!

Učitelj razredu: »Ko bi bili učenci v zadnjih klopih tako tiho, kot učenci v srednjih klopih berejo časopis, bi lahko učenci tu spredaj neovirano dalje spali.«

—o—

Direktor podjetja novemu uslužbenču: »Zakaj ste pa odšli iz svoje zadnje službe?«

»Poslušajte vendar: jaz vas tudi ne sprašujem, zakaj ni moj predhodnik več vzdržal pri vas.«

—o—

Nogometni trener srednjemu napadalcu: »Danes boš igral proti Golažu.«

»Strašno! Ta pohodi vse, karkoli se premika.«

»Potem ni zate nobene nevarnosti.«

Očka, naj te nič ne skrbi, če ti bo milo zdrknilo iz rok...

»Kratkoviden sem,« pravi rekrut pri zdravniškem pregledu.

»In kako lahko to dokažete?«

»Ali vidite žebelj tam čez na nasprotni steni, gospod doktor!«

»Seveda.«

»No vidite, jaz ga pa ne.«

—o—

»Pot od oblačilnice do ringa je zelo dolga,« se pritožuje bokсар.

Tekmec ga potolaži: »Nič hudega. Nazaj te bodo itak nesli.«

—o—

»V tem plašču si videti kot gonjač kamel.«

»Da bi bil videz popoln, bi moral pred mano še ti iti.«

—o—

»Ali poznaš razliko med zimo in obrtnikom?«

»Ne.«

»Zima zagotovo pride.«

—o—

»Ali si si nespečnost že pozdravil?«

»Toliko, da mi od časa do časa vsaj noge zaspijo.«

Kakšen pivski tovariš, tale moj pes! Kadar je na vrsti, da bi plačal rundo, jo pobriše...